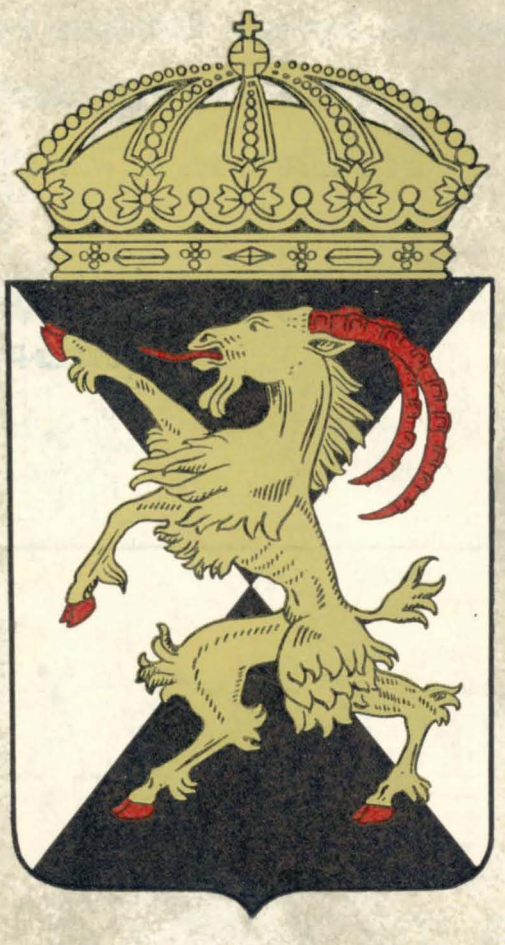

BOCKEN - 1950

MEDLEMSBLAD FÖR HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENING

Redaktion: Kapten Gert Nilsson och Löjtnant Ture Karlström, I 14, Gävle

HÄLSINGE REGEMENTES KAMRATFÖRENINGS UPPGIFT

är att verka för vidmakthållandet och stärkandet av sambandet mellan regementet och bygden samt att främja samhörigheten mellan nuvarande och förutvarande hälsingesoldater.

Medlemskap kan vinnas av varje svensk man och kvinna, som hyser intresse för föreningens verksamhet.

*

Ordförande: Överste H. Berggren, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Vice ordförande: Major Arne Dyberg, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Sekreterare Kapten Gert Nilsson, I 14, tfn 297 80, GÄVLE, Kassör: Förvaltare E. V. Andersson, I 14, tfn 297 80, GÄVLE. Övriga styrelseledamöter: Riksdagsman Per Persson, Norrby 10, RUNEMO, landstingsman Edvin Jansson, HARNÄS, överstelöjtnant K. G. Sohlén, Strindbergsgatan 32, STOCKHOLM, rektor O. Hammar, Sjöviks folkhögskola, FOLKÄRNA, riksdagsman Jon Jonsson, BOLLNÄS, vaktmästare H. Månsson, 4. Tvärgatan 43, GÄVLE, nämndeman J. A. Andersson, Hägnan, TRÖNÖDAL.

*

Vid medlemsanmälan eller anskaffning av medlemsnål, minnesskrift m m vänd Eder till Kapten Gert Nilsson, I 14
Tel.: Gävle 29780
Föreningens postgirokonto
137332

TRETTONDE ÅRGÅNGEN 1950

GÄVLE 1950 GEFLEBORGS TRYCKERIAKTIEBOLAG

Detta Nummer

har tillkommit genom stöd av bl. a. följande firmor:

F. Ahlgrens Tekn. Fabrik A/B, Gävle
Bil & Traktor, Gävle
A.-B. Elektro-Armatur, Gävle
Gävle-Dala Travsällskap, Gävle
SKF Hofors Bruk, Hofors
AB Iggesunds Bruk, Iggesund
Carl Larssons Fotografiska Atelier &
Gävle Klichéanstalt Aktiebolag, Gävle
Ljusne-Woxna Aktiebolag, Ljusne
L. A. Mattons Läderfabriks AB, Gävle
Gävleortens Mejeriförening u. p. a., Gävle
Norelius & Torsell A.-B., Gävle
Pix Aktiebolag, Gävle
A. Ferd. Sjöberg AB, Gävle
Stockholm-Gävle Slakteriförening u. p. a., Enskede
Ströms Bruks AB, Strömsbruk
A. U. Wahlbergs A/B, Juvelerarefirma, Gävle
Jacob Wennberg Aktiebolag, Gävle
Åkerson & Co. Aktiebolag, Gävle
Åshammars Bultfabriks Aktiebolag, Åshammar

Bergii Tobakshandel A.-B., Gävle
Eric Börjesson, Järnhandel, Gävle
Elektriska Kompaniet A/B, Gävle
Hallbergs Bokhandel, Gävle
E. Johansson, Hovjuvelerare, Gävle
Skriv- & Ritboks-Aktiebolaget, Gävle
Storviks Järnhandel, Storvik
Söderlund & Lindström, Gävle
A. Hildebrand, Hovjuvelerare A.-B., Gävle-Sandviken

HÄLSINGEREGEMENTES KAMRATFÖRENING HYLLAR MINNET AV

Köpmannen K. A. Dalenius Gävle

Tulltjänstemannen M. G. Behlander Gävle

Översten Egon Tengberg Stockholm

Spårvagnsföraren Helge Johansson Gävle

Elektrikern Gunnar Horn Skutskär

Löjtnanten A. J. Ek Gävle

F. d. landstingets ordf. Ernst Lindley Söderhamn

Fanjunkaren E. Wall Gävle

F. d. fanj. Fredrik Winblad von Walter Fredriksfors

"För ådagalagda förtjänster, såväl i fält, som och under fredstid..." står det i ingressen till förordningen angående svärdstecknet 1850. Tecknet instiftades som sjätte grad till Kungl Svärdsorden och förlänades underofficerarne. Närmare härom i en artikel i tidningen

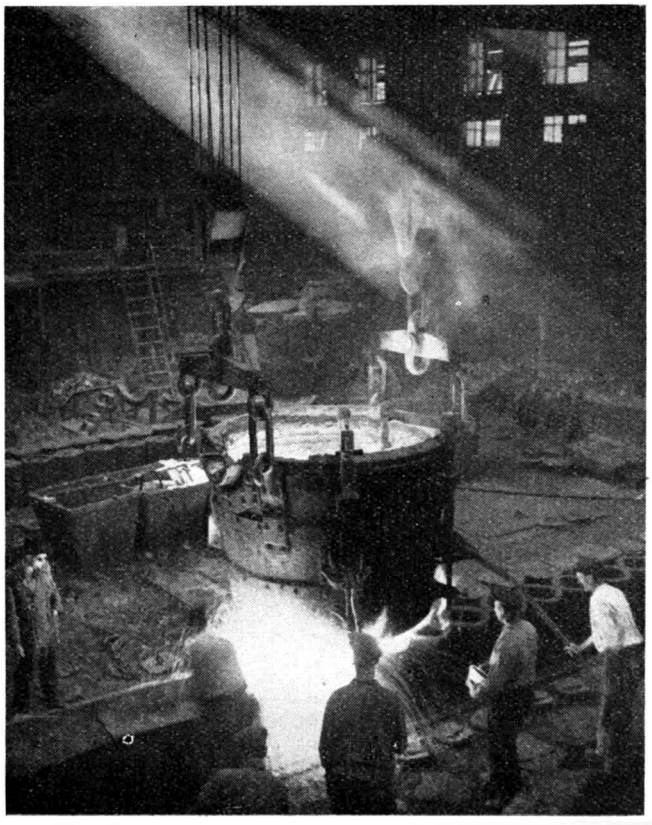
Konung Oscar I:s uppskattning av "ådagalagda förtjänster" var väl motiverad och är så alltjämt. Värdiga bärare ha icke saknats. Underofficerskåren har förskaffat sig anseende genom målmedvetet arbete. Kåren bör beredas all erkänsla och största vederlag för sin insats. Det är min varma förhoppning att kårens strävan till förbättrade villkor skall krönas med framgång.

Hans Berggren.

Färnland, hemland

Färnland, hemland, giv oss krafter
Giv av stålets spänst och jordens safter!
Färnland, hemland, giv oss drömmar,
Giv av solens ljus och vattnens strömmar!
Färnland, giv oss styrka, hemland giv oss ro!

Ur Gästrikesången av EMIL LEMHAGEN

OCKELBO
OVANSJÖ Kompani
HÖGBO
VIBYGGEHYTTAN
SANDVIKEN
OVANSJÖ
TORSÅKER

Ovansjö socken har sedan gamla tider räknats såsom en huvudbygd i Gästrikland. Dess tidigt väl utvecklade jordbruk gav jämte bergsbrukshanteringen i socknens västra del en ekonomisk ryggrad åt befolkningen, vilket i sin mån inverkade på sockenmännens tänkesätt och inflytande. Detta framgår klart av det förhållande, att den unge Gustaf Eriksson Vasa stämde Gävle stads borgerskap och Gästriklands allmoge sig till mötes på Ovansjö kyrkvall veckan efter påsk i början av april månad 1521. Hit kom han från Norrala i Hälsingland, där bönderna ställt sig tvekande inför hans vädjan att gripa till vapnen. Men vid Ovansjö kyrka möttes han av förståelse och modig beslutsamhet. Landskapet gick honom redligen tillhanda, gav honom sin trohetsed samt utvalde knektar till hans livvakt, en stomme till Ovansjö kompani. Det bör klart minnas och uppskattas, att detta skedde i ovisshetens tecken och före slaget vid Brunnbäcks färja i medio av april 1521.

De båda Gästrikekompanierna och särskilt då Ovansjö hava alltid kunnat räkna denna fädrens frihetskärlek och självständighet som en förpliktande tradition för sin hållning i tjänsten. Från Gustaf Vasas tid hava Gästrikefännikor ingått i de förband, som uppsattes i Norrland och som på olika platser deltagit i det svenska väldets uppbyggande. Man kan följa deras marschväg över Finska vikens is från Viborg till Ingermanland i Pontus de la Gardies här 1581, vid stormningen av Narva den 6 september samma år, i Polen och på Tysklands otaliga marschvägar som förde in i Danmark 1657 och vidare till Tåget över Bält 1658. För de ovansjökarlar, vilka om vintrarna körde malmforor över Storsjöns is föreföll kanske det sistnämnda företaget icke så märkvärdigt som det synes för eftervärlden.

Under Karl XI:s danska krig deltog Hälsinge regemente med bl. a. kapten Törnefelts kompani i fälttågen i Skåne jämte ett nyuppsatt tremänningsregemente, vilka båda med stor heder deltogo i slaget vid Lund 1676. Under den därpå följande fredsperioden reorganiserades försvarsväsendet bl. a. genom det s. k. yngre indelningsverket 1680, vilket kom att bestå intill våra dagar. Det vi känna och minnas om Ovansjö kompani hänför sig till denna organisation och de soldater som tjänade i dess led.

Kompaniet ingick sedan Karl XII:s tid helt i regementet och delade med det därefter regementets öden i segrar och nederlag. Namnen å regementets fanor minna om de förra och de senare må tjäna oss till rättelse.

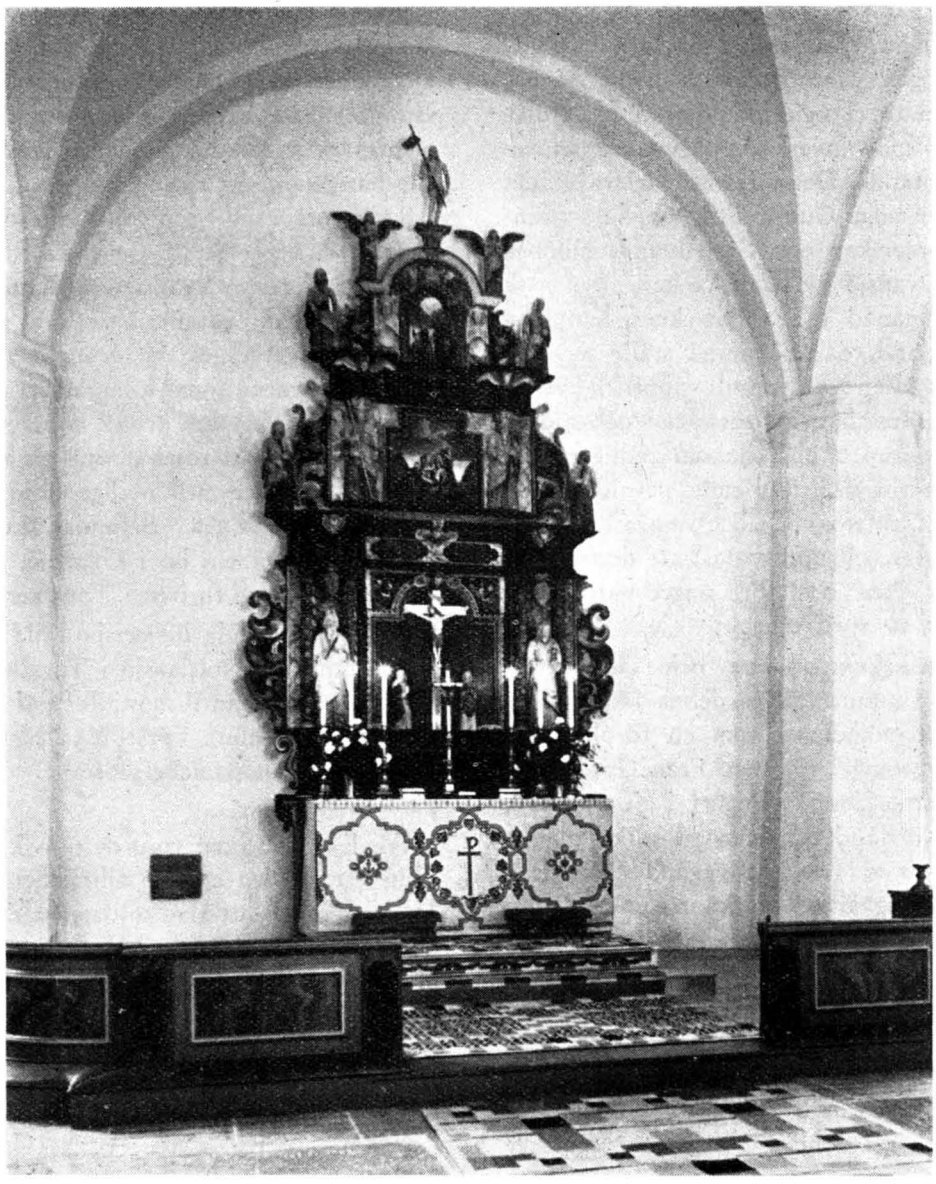
Genom indelningsverket åtogo sig jordägarna mot befrielse av utskrivning att uppsätta 150 rotar för kompaniet med 66 st. i Ovansjö, 51 i Ockelbo samt 33 i Torsåker. Soldaterna hade egentligen endast pännigelön, vilket dock kunde ersättas med av rotehållarne lämnad boningsplats och jord till ett torp, vilket innehades under livstiden och kunde friköpas. De byggnader som härvid uppfördes hade i allmänhet samma storlek och utseende, som soldattorpet i regementsparken vid Kungsbäck. Under tidernas lopp har härigenom ett stort antal dylika torp blivit uppodlade, utgörande stommen till vidare utveckling. Och detta utgör ett för svenska förhållanden säreget drag i en försvarsorganisation. Kronoboställen funnos vid regementet endast till ett fåtal av befälet. Underofficerarna avsågos ursprungligen kunna erhålla kvarter i byarna inom kompaniets stånd, vilket dock visade sig svårt att ordna, varför överenskommelse träffades 1772 att rotehållarna på olika platser skulle uppföra bostäder med nödiga uthus mot befrielse av inkvarteringstvånget. Sålunda skulle vid Ovansjö kompani fältväbeln bo i Ovansjö, sergeanten i Ugglebo, föraren och furiren i Torsåker.

Kompaniets enda officersboställe var ursprungligen fänriksbostället Nordansjö i Torsåker, medan Vibyggehyttan var fänriksboställe vid överstelöjtnantens kompani (Fernebo). Först 1833 blev detta senare indelat som kompanichefsboställe vid Ovansjö kompani.

För livet på roten voro de s. k. kyrkvallsmötena en gång i månaden ett för allmänheten märkbart drag. De avsågo dels att giva soldaterna den fostran som religionen kunde skänka, dels att utgöra en samling för order och övning. Det kan dock icke alltid sägas att andan och tonfallet inom och utom kyrkmurarna riktigt stämde överens. Men detta var nog i överensstämmelse med tidens sed. Under långa tider av ekonomiskt betryck blevo dessa övningar på kyrkbacken de enda som påfordrades av den indelta soldaten, vilket ju också kom att märkas under allvarliga tider. I de tre socknarna inom kompaniområdet kom därför kyrkan att bliva liksom en centralpunkt i det militära livet intill 1838 då dylika möten upphörde. Eftersom Ovansjö kyrka sedan gammalt varit en medelpunkt i landskapet kan några data ur dess historia infogas i denna skildring.

Den äldsta kyrkan nämnes första gången i en förteckning 1223 och var en enskeppig, låg rektangulär sal med ingång på södra sidan. I denna kyrka uppgives det gamla landskapssigillet hava förvarats. Det var också vid denna Gustav Vasa talade till menigheten och minnesstenen vittnar för oss om denna händelse. Den nuvarande kyrkan uppfördes 1760—62, delvis på den gamla kyrkogrunden och med bibehållande av vissa partier i den äldre, såsom bl. a. sydportalen. Tornet blev helt nybyggt. Till sitt yttre överensstämmer kyrkan med den typ som under denna period byggdes (nyuppfördes) i Gästrikland.

Sixten Söderhielm

Torsåkers kyrka

Av *kontraktsprosten Ture G. Thomander*

Som en mäktig fågel i sitt stora rede, där den breder ut sina vingar till hägn och skydd ligger Torsåkers kyrka där stor och bred i den ståtliga dalgången, omgiven av blånande kantberg. Hit till denna gamla kultplats har menigheten sedan hedenhös dragit fram på de många vägarna som här stråla samman från de olika dalgångarna runt omkring, kommit från skog och bygd för att fira högtid, att blota åt Tor eller senare offra åt vite Krist.

När det första kristna Gudshuset byggdes är okänt, troligen någon gång på 1000-talet, därom vittna de ännu bevarade runstenarna, men den första stenkyrkan blev efter samstämmiga uppgifter uppförd på denna plats på 1100-talet eller senast i början av 1200-talet. Vid senaste restaureringen av kyrkan blottlades grunden till det första templet, och fick man då en klar uppfattning om dess storlek och utseende; det var en tornlös byggnad med ett långskepp med en

absid i öster, där koret var förlagt. Fönster fanns endast på södra långväggen, inga bänkar fanns utan församlingsborna fingo stå på det jordstampade golvet, naturligtvis fanns det ingen orgel, men de gammalkyrkliga hymnerna med sin växelsång mellan präst och församling klingade starkt och mäktigt.

Så kom reformationen och med den en hel del moderniteter. Kyrkan fick bänkar, predikstol och ny altaruppsats, läktare uppfördes och slutligen under 1600-talet en tillbyggnad på södra sidan, allt vittnande om ett stort intresse för kyrkan samt en märklig offervillighet hos både hög och låg, varom räkenskaperna från denna tid vittna.

Den tillbyggnad av kyrkorummet, som företogs under 1600-talet visade sig ej vara lyckad, exteriören förstördes, och kyrkans inre blev otympligt och mörkt. För att råda bot högg man upp fönster på norrsidan och insatte en del nya bänkar. 1730 fick kyrkan även sin första orgel, förfärdigad under Polhems ledning i Stjärnsund.

Man fann sig dock aldrig till freds med den omändrade kyrkan, utan på en sockenstämma 1753 beslöts att den gamla medeltidskyrkan skulle rivas och en ny uppföras på samma plats. En del av väggarna från den gamla kyrkan blev dock kvar och ingå nu i den nuvarande kyrkan. 1758 stod kyrkan färdig för invigning .Det blev en ståtlig s. k. hallkyrka med två rader pelare, som delvis vila på grunden till den gamla kyrkan, samt vackert välvda tegelvalv. I den nya kyrkan insattes altaruppsatsen, predikstolen och orgeln från gamla kyrkan, men för övrigt fick den en hel ny träinredning.

Efter 1600-talets utbyggnad och 1700-talets nybyggnad kom ett lugnt 1800-tal. Sockenborna fick mycket annat att tänka på, det gällde bl. a. att uppföra de många nya skolhusen. Polhemsorgeln blev dock utbytt 1856 mot en ny, större och mer tidsenlig. Även fick den gamla vackra altaruppsatsen maka åt sig för ett nytt altare, kyrkan fick under denna tid även sin första värmeledning inmonterad. Allt detta vittnar om, att intresset och kärleken för kyrkan fortfarande levde starkt.

Ännu ett problem återstod att lösa. I södra väggen och i valven hade uppstått stora sprickor, och man fruktade att valven skulle störta in. Då man trodde att takets tyngd möjligen hade börjat skjuta ut väggarna, företogs en förstärkning av takstolarna. Man kom då aldrig att tänka på, att det kunde vara fel i grunden, vilket visade sig vara fallet nu vid sista restaureringen. Så kom tack vare storslagen offervillighet både från enskilda och församling, den stora restaureringen, som avslutades i fjol. Det blev då först en ordentlig grundförstärkning, synnerligen välbehövlig, då det blev klart att stora delar av murverket saknade verklig grund. Till det inre blev kyrkans valv och väggar omputsade. Den förnämliga altaruppsatsen från 1600-talet fick återtaga sin plats, sedan dess ursprungliga målning av sakkunnig hand framtrollats. Likaså fick predikstolen tillbaka sin ursprungliga färg. Nya bänkar med slutna dörrar insattes, likaså blyinfattade innanfönster. Medeltida skulpturer renoverades, likaså epitalier, och allt fick en lämplig placering i kyrkan.

I samband med restaureringen har även genom frivilliga gåvor anskaffats en fullständig uppsättning av textilier till kyrkan. När så kyrkan 1:a söndagen i Advent 1949 åter slog upp sina portar för en högtidsfirande församling, stod den där i sin vackra 1700-talsskepnad, med enkla rena former och en förnämlig färgstämning, där allt vittnade om äktsvensk, storvulen rätlinjighet.

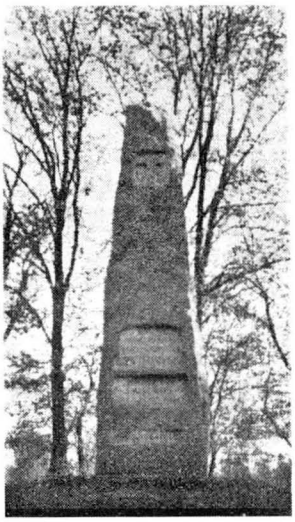
»Så reste sig templet,
vår älskade kyrka,
byggd till Guds ära
och människors styrka.
Torsåkers män i järnbärarland
arbetade träget hand i hand.»

Två minnesstenar i Ovansjö

Av *rektor Karl Hedlund*

I Ovansjö har man velat hugfästa minnet av två händelser i socknen fordom genom två minnesstenar.

Den ena är rest i Mom, där den gamla landsvägen gick fram. En tradition inom socknen håller fast vid att här vid Syltbäcken skall det en gång ha stått ett slag. Första gången traditionen om denna drabbning möter oss är år 1684. På ett ting i Ovansjö detta år frågade man om det fanns några »gamla monumenter och antikviteter» i socknen. Domboken säger, att efter gammal sägen berättas »att kamp och strid haver stått på en stor slätt västan Moom byn, vid Syltebron, där de danske skola fått nederlag och blivit tillbakadrivne». Vid det tillfället trädde Olof Persson i Högbo fram och berättade, att han hört av sin fars syster, att man där hittat stridstyg, pilar och skäktor.

Hundra år senare upptecknades motsvarande traditioner inom socknen. Än i dag lever traditionen kvar. Det talas om, att under slaget en gumma stod och klappade vid en gård i Övermyra, då en dansk kom springande med en pil i ryggen och bad henne ta ut den. »Vänd dig om», sa hon, och när han gjorde det, slog hon in pilen med klappträt, så att han föll död ner.

Det berättas, att dalkarlarna var med under slaget. När de kom, hade de framför sig granruskor, och danskarna sade: »Den svenska skogen går och himmelen regnar pilar».

Sägnerna här är vandringssägner, som knutits till många platser, där en drabbning stått. Traditionen från 1600-talet och 1700-talet tyder på, att någonting hänt en gång vid Syltbäcken. Förmodligen står det, som hänt, i samband med Gästriklands anknytning till Sturarna under Kalmar-unionens sista skede. Den 4 april 1512 sände gästrikarna från Ovansjö ett brev till Sten Sture den yngre. Det brevet inledes med ett lovprisande av Sten Stures fader, Svante Nilsson, »för all den ära och dygd, som han alltid bevisade som en ärlig herre, han höll oss vid Sankt Eriks konungs lag och gammal god sedvänja, medan han var herre och hövitsman här i riket».

År 1467 var ärkebiskop Jöns Bengtsson Oxenstierna ledare för unionspartiet. Han arbetade för att den danske kungen skulle få makten i landet. Han var den svenskfödde konungen Karl Knutsson Bondes motståndare. För denne stred Nils Sture och dalkarlarna. Med dem gick gästrikarna.

Nils Sture begav sig till Gästrikland och höjde upprorsfanan där. Med allmogens hjälp tog han till fånga Jöns Bengtssons fogde och fick hand om den skatteuppbörd, bestående av järn och skinnvaror, som denne förde med sig. Rimkrönikan berättar:

»Herr Nils for med åtta svenner till Penningeby
och strax därifrån och till Gäfla land.
Han grep nu biskopsfogden med tjänare alla,
många fick han, som med honom började hålla.
Han fick nu biskopshästar
och ju de allra bästa,
järnskatten, skinn och annat därtill.»

Något senare, när Nils Sture var i Dalarna, lyckades det för en ärkebiskopens fogde, Karl Ragvaldsson, att med en styrka av 70 man överrumpla en del av Nils Stures tjänare i Gästrikland och ta dem till fånga. När Nils Sture fick höra detta, kom han tillbaka med en del bergsmän från Kopparberget, befriade sina tjänare och tog Karl Ragvalsson och hela hans följe tillfånga.

Möjligen är det några av dessa strider, som går igen i folktraditionen om slaget vid Syltbäcken. Som Gästriklands gamla fogdegård kan vi tänka oss Kungsgården. På backarna väster om Syltbäcken hade Uppsala domkapitel i Övermyra by en gård. Nere vid Syltebron var det, där vägen följer den svaga förhöjningen i marken, på den tiden ett pass genom myrarna, där en strid lätt kunde tänkas.

Minnesstenen, som är rest i den trakt, där slaget skall ha stått, överbetonar inte händelsen. Den söker inte fastställa något datum. Den ger genom sin inskrift inte bara minnet av slaget utan också minnet av arbetet i bygden. Den gamla myren hade runt kring sig på sluttningarna ovanför byar med järntillverkning. Stenens inskrift lyder: *»Här, i järnets gamla bygd, värjde sig fordom bygdens folk mot främmande inkräktare. Minnet förpliktar.»*

Den andra minnesstenen påminner om en händelse som var märkligare och som vi vet litet mer om. Det är Vasastenen framme vid kyrkan, avtäckt midsommaraftonen 1923. Den vill bevara minnet av Gästriklands samling i Ovansjö kring Gustaf Eriksson Wasa under befrielsekriget. Peder Svart berättar om detta i sin krönika om Gustaf Wasa: »När han var kommen till Ovansjö i Gästrikland kom där till honom Peder Fredag, Jöns Warg, borgare till Stockholm och några fler Stockholms borgare. De räckte honom alla händerna. Det gjorde likaledes Gefle borgare på deras stads vägnar. Det gjorde också några ombud för var socken i Gästrikland, som på hela landets vägnar tillsade honom huldskap och manskap.»

Dalkarlarna hade korat Gustaf Wasa till rikets hövitsman. Hans folk hade så småningom nått ner till landskapets sydgräns vid Brunnbäcks färja. I början av april 1521 hade Gustaf Wasa med 130 karlar, väl utrustade och i gott, blankt harnesk, med Lasse Olsson som befälhavare, dragit upp till Hälsingland och vid kungsgården i Norrala stämt möte med Hälsinglands folk. Hälsingarna tvekade. De bad om anstånd. De ville se, hur det skulle gå för dalkarlarna, innan de bestämde sig. Efter hälsingarnas tveksamhet mötte Gustaf Wasa gästrikarnas tillslutning i Ovansjö.

Det var till landskapets gamla mötesplats man kom, när man samlades i Ovansjö. Det talas i gamla källor om ett rum i en pelare i Ovansjö gamla kyrka, i vilket Gästriklands sigill förvarades. Det var till det traditionellt Sture-trogna landskapet, som Gustaf Wasa kom, när han nådde fram till Gästrikland. Gamla krigare, som tidigare varit med Sturarna, samlade sig kring Gustaf Wasa. Peder Fredag var en av dem.

Medan Gustaf Wasa var i Ovansjö utkämpades slaget vid Brunnbäck. De första ryktena om det, som nådde honom i Ovansjö, var falsk. De talade om att allt det folk, som han hade nere vid Dalälven under befäl av Peder Svensson i Vibberboda, skulle ha besegrats. Av det budskapet, säger krönikan, kom icke liten sorg och gråt. Men när han kom till Husby kloster mötte segerbudet. Det var före segerbudet, som Gästrikland gick med.

Orden på minnesstenen vid kyrkan i Ovansjö är av följande lydelse: *»I april 1521 mötte i Ovansjö Gästriklands folk Gustav Eriksson Vasa och gick med i hans kamp för Sveriges frihet.»*

ÅRSMÖTET

äger i år rum den 18 juni på

Kungsbäck

Torsåkers kyrka och bergsmansstämpel på 1830-talet. Två soldater synas på kyrkvallen.

UR OVANSJÖ KOMPANIS RULLOR

Av *redaktör Erik Wickberg*

Ovansjö kompani föddes på Mohed den 15 juli 1681. Ser man mera lokalpatriotiskt och mindre vetenskapligt på saken, kan man förstås spåra dess tillblivelse ända tillbaka till omkring 1620, då de norrländska fännikorna sammanslogos till Norrlands storregemente och ovansjöknektarna fördes i striden av överstelöjtnant Bohm och kapten Hans Fläsk, men kompaniets sammansättning var på den tiden icke densamma, som den blev vid den stora omgrupperingen 1681, och som den sedan kom att förbli, så länge det gamla indelningsverket ägde bestånd.

Till dopet fördes det nyfödda kompaniet dock först i början av 1700-talet. Första gången namnet »Åfwansiö Compagnie» förekommer torde vara i fänrik Robert Petres dagbok samt i 1712 års generalmönsterrulla för Helsinge regemente. Ditintills bar kompaniet efter sin chef namnet »Kapten Anders Törnefelts kompani».

Han var en äkta karolinsk krigare denne *Anders Törnefelt*, som blev kompaniets förste chef, ty han kunde vid sin bortgång 1718 peka tillbaka på en väl meriterad krigstjänst under den svenska storhetsti-

dens alla tre Carlar. Han började sin bana som gemen soldat 1657 vid Kronobergs regemente och lydde då namnet Kullbom. Samma år blev han underofficer, och i slutet av 1660 finna vi honom som fänrik vid Hälsingarna, där han 1669 avancerade till löjtnant och 1675 till kapten. Två år efter det han mottagit chefskapet för Ovansjö kompani, adlades han under namnet Törnefelt, samt insattes 1703 som kommendant på slottet Mitau, sedan han först tilllagts överstelöjtnants rang, »dock så att han sitt kompani under regementet nu som förr beställer». Då kompaniet i augusti 1709 beordrades till Reval, ansågs han emellertid för gammal att delta i marschen, och följande år tog han avsked. Han avled 1718. Tre gånger var han gift, och fyra söner skänkte han sitt fosterland. Den näst yngste av dem, *Anders*, stupade i fält efter 1703, den näst äldste, regementskommissarien *Johan Törnefelt* vid Hälsinge regemente, mötte sitt öde under slaget vid Holofzin 1708, den äldste, majoren *Jost Törnefelt*, föll vid Poltava i spetsen för spillrorna av Forsa kompani, och den yngste sonen, sekundkaptenen vid Ovansjö kompani *Magnus Törnefelt*, blev fången hos ryssarna under det blodiga Liesna-slaget 1708 och dog som krigsfånge i Smolensk påföljande år. Den gamle överstelöjtnanten slöt sålunda själv sin ätt, om man får tro ättartavlorna. Men kanske ha dessa ändock fel, ty ännu 1759 fanns på Färnebo kompani en förare Henrik Jostsson Törnefelt, gift med en flicka från Spjutmuren i Ovansjö, och kanske en för ättartavlorna okänd ättling till den vid Poltava stupade majoren.

—o—

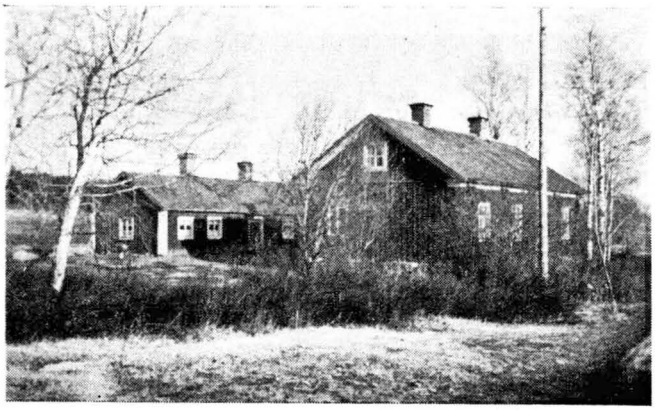
Vid Poltava slutade också den dagbok, som tillskrives löjtnanten vid Ovansjö kompani *Robert Petre*, och som mer än något annat gjort sin författares namn känt för eftervärlden. Vem denne Robert Petre var, förblev länge en gåta, men senare tiders forskningar ha givit vid handen, att han sonnolikt tillhörde den i Gästrikland välkända bergsmans- och bruks-patronsläkten med samma namn. Född i Arboga troligen 1678, kom han 1702 i tjänst vid Delsbo kompani, där han av misstag insattes som soldat vid roten n:o 66. Han överfördes snart till den baltiska krigsskådeplatsen, avancerade till sekundförare 1703, mönsterskrivare s. å., sergeant 1704, sekundfältväbel 1705, sekundfänrik 1706, då han transporterades till Arbrå kompani, samt premiärfänrik 1708 vid Ovansjö kompani. Hans meriter i fält voro många; fältslagen vid Jakobstadt, Gemauerthof, Liesna och Poltava, belägringarna i Mitau och Birsen samt blessyrer i låret, armen och sidan finnas bland mycket annat i den unge karolinens tjänsteförteckning. Men än mera betydelsefull för eftervärlden är hans dagbok, som han med aldrig svikande intresse förde ända till dagarna närmast före det för Sverige så ödesdigra slaget vid Poltava den 28 juni 1709. Ett par dagar senare föll han liksom återstoden av regementet i rysk fångenskap vid Perevolotjna och hamnade slutligen i Solwiziogda, där han framlevde sitt liv i 13 långa år. Först den 24 maj 1722 återsåg han fosterlandet, och samma år befordrades han till löjtnant med bibehållen fänriksindelning, vari ingick bl. a. fänriksbostället Nordansjö i Torsåker. De hårda fångenskapsåren hade emellertid brutit hans hälsa, och den 13 april 1725 avled han på sitt boställe samt begrovs 12 dagar senare på socknens kyrkogård. Bouppteckningen efter honom upptar i säkra tillgångar 1.817 daler kopparmynt, vilket väl får tydas som att han var en god ekonom, särskilt med hänsyn till att han vid återkomsten ur fångenskapen tre år tidigare säkerligen var så gott som blottställd. Två blåa näsdukar av rysslärft, en rysk handduk, en grov rysk drällduk, en tekanna av sten, en rysspäls och en rysk kopekslant, allt upptaget i bouppteckningen efter den hänsovne fänriken, voro sannolikt minnen från fångenskapsåren i Sibirien.

—o—

Till Petres olyckskamrater i fångenskapen hörde också sergeanten vid samma kompani *Mats Lindström*, född i Gestrikland c:a 1684, rustmästare vid Ovansjö kompani 1707, sekundförare samma år och premiärsergeant troligen 1708. Han återkom från Sibirien två dagar efter Petre och återtog omedelbart sin tjänst vid kompaniet .Även Lindström var bosatt i Torsåker, men sannolikt var det väl icke enbart denna omständighet, som gjorde, att Petre tycks ha haft ett alldeles särskilt förtroende för sin sergeant. Av den ovannämnda bouppteckningen framgår nämligen, att sergeant Lindström hade i sin vård såväl Petres sadel med betsel och pistolhölster, som också hans pistoler och sporrar. Själv levde sergeant Lindström till den 23 jan. 1733, då han — som Torsåkers dödbok berättar — dog »i oförsonlighet».

—o—

Regementets oerhörda förluster, särskilt i slaget vid Liesna 1708, medförde, att det s. å. sammanslogs med Dalregmentet, och enligt Petres dagboksanteckningar fanns på Ovansjö kompani vid jultiden 1708 av korpraler och gemena endast 38 man i behåll. De flesta av dessa återsågo aldrig sitt fosterland. En i Krigsarkivet förvarad förteckning över de från rysk fångenskap hemkomna upptar endast soldaten n:o 67 *Olof Nilsson Stadig*, som återvände den 24 maj 1722, och korpralen n:o 25 *Olov Andersson Seberg*, som nådde Sverige först den 19 dec. s. å.

Bostället Vibyggehyttan

Soldaten *Stadig* kom i tjänst som musketerare vid kompaniet redan 1693 och blev rysk fånge 1708 i slaget vid Liesna. Efter hemkomsten återinträdde han i tjänst vid sin gamla rote och kvarstod till 1728, då han avskedades. Han var smed »i det civila», och det heter om honom vid avskedstagandet, att han var »lam i högra armen och sjuk och skröplig av ålderdomssvaghet och 35 års gjorde tjänst, förmår efter intygen för sin lamhet ej med smedjande eller annat arbete sig föda», varför han beviljades underhåll från Vadstena krigsmanshus. Han var bosatt i Ovansjö, där han dog 1741.

—o—

Korpral *Seberg* var född i Gestrikland c:a 1684 och blev soldat vid Ovansjö kompani troligen 1701. Han blev ganska snart överförd till krigsskådeplatsen på andra sidan Östersjön och deltog sedan med bravur i en lång rad fältslag. Aktionerna vid Saladen, Gemauerthof, Schlabodden, Liesna och Poltava stå på hans meritlista, och han överlevde dem alla trots blessyrer i halsen, bröstet, högra låret och vänstra armen. Vid Poltava råkade emellertid även han i fångenskap, blev efter hemkomsten korpral och slog sig ned i Ockelbo. Han kvarstod i tjänst till 1735, då han såsom oförmögen till vidare tjänst beviljades avsked med dubbelt underhåll. Han levde ännu 1740.

På toppen av det svensk-norska gränsfjället Bustvalen i Jämtland reser sig ett sex meter högt granitmonument, krönt av ett grovhugget stenkors, och på en koppartavla på minnesmärkets östra sida kan man läsa de kärva orden: »Armfeldts karoliner, fällda av snöstorm årsskiftet 1718—1719». Milsvitt omkring kan man se den väldiga vården, vilken skarpt avtecknar sig mot fjällhimlen som ett vägmärke i den karga ödebygden. I myrarna och mossarna runt omkring vila de förmultnade resterna av 3000 karolinska krigsmän.

Bland de »Hälsingar», som funno sitt sista vilorum i denna jättekyrkogård, var chefen för Ovansjö kompani, kapten *Knut Lagerblad*. Född 1689 i Småland, började han sin krigarbana som konstapel vid Artilleriet i Stockholm 1706, blev fänrik vid Hälsinge regemente, Forsa kompani 1709, löjtnant 1711, och sekundkapten 1712 .I denna egenskap föll han i dansk fångenskap vid Tönningens kapitulation den 16 maj 1713, men rymde och återkom till Sverige i december s. å. I april 1718 finna vi honom som grenadjärkapten vid Färnebo kompani, och i november s. å. blev han premiärkapten och chef för Ovansjö kompani. Han deltog i Armfeldts tåg mot Trondhjem, och det var under återmarschen därifrån, som han den 2 jan. 1719 tillsammans med 70 av sina underlydande på kompaniet frös ihjäl på fjällvidden. Hans maka Judit Brun gifte fem år senare om sig med kapten Reinhold Otto Fock, vilken slutade som överste och chef för regementet.

Av regementets åtta kompanier fick Ovansjö kompani den gången betala den största tributen till fjällens vredgade gud. Rustmästare *Bengt Lillman*, pipare *Jöns Roos*, trumslagare *Erik Grönqvist*, korpralerna n:o 1 *Olof Ersson Högman* från Högbo och n:o 49 *Erik Ersson Rudman* från Mom i Ovansjö samt 66 gemene soldater blevo kvar på fjällvidderna, fänrik *Gustaf Örnflycht*, korpral n:o 25 *Erik Johansson Sedig* från Östby i Ockelbo samt 7 gemena knektar dogo av sina köldskador några dagar senare, och 17 man voro så frostskadade, att de efter fälttåget voro odugliga till vidare tjänst. Endast 10 man av kompanistaben, 1 korpral och 47 soldater kommo någotsånär välbehållna tillbaka till sina rotar.

Till de helt friska hörde den 18-årige trumslagaren *Erik Hurtig*, född i Gestrikland 1700, vilken kommit i tjänst 1716 och kvarstod vid kompaniet ända till 1748, då han, gammal och bräcklig och ur stånd att nära sig, föravskedades och följande år avled i Ovansjö. Han efterträddes som trumslagare av sonen *Erik Ersson Hurtig*, född 1731, som följde ovansjöknektarna i Pommerska kriget, fick sitt avsked 1776 och dog i Stocksbo, Ovansjö, 1794. Även hans son, den 1757 födde *Erik Ersson Hurtig*, gick i faderns fotspår som trumslagare vid Ovansjö kompani, och när han 1805 vid 52 års ålder fick »ordentligt avsked», hade han tjänat kung och fosterland i 30 år och därunder »bevistat alla affärer med regementet». Men redan året förut hade han lämnat trumman och roten i arv till sin 22-årige son *Erik Ersson Hurtig*, född 1782. Den fjärde trumslagaren Hurtig följde kompaniet i fält till Finland 1808 och på det tunga återtåget mot norr. Liksom många andra i den svältande och frysande armén insjuknade Hurtig i fältsjukan och dog våren 1809 i Torneå. Hans 1793 födde broder *Hans Ersson Hurtig* inträdde 1809 som

hornblåsare vid regementet och överfördes tre år senare till det kompani, där hans fäder tjänat som trumslagare .Han fick känna på krigets mödor under 1813—14 års fälttåg mot Norge, men hans benägenhet att titta för djupt i brännvinsglaset, förskaffade honom ideligen bestraffningar. När inte ens de 41 prygel, som han fick slita i två omgångar 1820, hjälpte, beviljades han i slutet av samma år interimsavsked från regementet, hängav sig med tiden åt religiösa grubblerier och övergav, »villad av Erik Jansson», slutligen sin hustru samt emigrerade 1847 jämte dottern Karin till Bishophill i USA, där båda något år senare slutade sina dagar.

Det i och för sig ovanliga förhållandet, att den ena trumslagareroten vid ett kompani gått i arv inom samma familj i över ett sekel, framstår desto märkligare — för att inte säga såsom en inom hela den svenska armén enastående företeelse — när man betänker, att förhållandet är analogt beträffande den andre trumslagaren på samma kompani. När Hälsinge regemente till stor del nyrekryterades under sommaren 1719, finner man i den ovannämnda ihjälfrusne trumslagare Grönqvists ställe den 15-årige ynglingen *Erik Olsson Liebenholtz.* Han bodde i Sund, en numera försvunnen by i Ovansjö på nordöstra stranden av Eltebosjön, men flyttade senare till Ytterbyn i Järbo, där hans ättlingar alltjämt kunna spåras. Liebenholtz kvarstod i tjänst till sin död 9 mars 1754 och efterträddes 1 maj s. å. av sonen *Olov Ersson Liebenholtz,* född 1737. Denne följde kompaniet under Pommerska kriget, och drog 1788 åter i fält, denna gång till Finland, men vid mönstringen i Ummeljocki 12 okt. 1789 beviljades han efter 35 års tjänst avsked med dubbelt underhåll. Två år senare lades han av en »tärande sjuka» på sjukbädden, och den 1 sept. 1791 gick han in i den eviga vilan. Då gick emellertid hans son *Per Olsson Liebenholtz* och trummade takten för kompaniet. Han hade 17-årig kommit i tjänst 1789 och fick med tiden sitt torp i Järbovreten. Där bodde han med sin hustru Brita Olsdotter och makarnas enda barn, den 1805 födde sonen Olof, när han 1808 kallades i fält till Finland, varifrån han aldrig återvände. Hur han mötte sitt öde, är icke känt, kanske stupade han för en rysk kula, kanske blev han ett offer för den våldsamt härjande fältsjukan. Allt vad man vet, är, att den siste trumslagaren av släkten Liebenholtz »blev död i fält efter berättelse».

Mycket annat vore att berätta ur Ovansjö kompanis händelserika och långa historia. Det var icke endast bland trumslagarna, som krigaryrket gick i arv från far till son, även om de icke alltid kom att

tjäna på samma rote. I en ockelbosläkt Åsenlund, som räknar sina anor från Årsunda-karolinen Sven Lundström, voro t. ex. under senare hälften av 1800-talet samtidigt icke mindre än sex bröder resp. kusiner under olika namn i tjänst vid Ovansjö kompani. En av dessa, soldaten 107 *Säll,* var huvudpersonen i en händelse, som lätt kunnat sluta illa. Säll, som var en mycket skicklig simmare, kom en sommardag under regementsövningar på Mohed promenerande i sällskap med sin kusin 32 *Frank.* Båda voro en smula påstrukna, och då de råkade möta sin löjtnant, sedermera majoren Mauritz Söderhjelm, beordrade denne de två kumpanerna att kläda av sig och ta sig ett dopp i Florsjön för att dymedelst snabbt få dem att nyktra till. De voro icke sena att efterkomma ordern, trots att en frisk vind rörde upp vattnet ganska ordenligt. Säll dök på huvudet i de svala böljorna och begav sig simmande rakt ut mot sjön, där hans huvud ideligen försvann ur sikte bakom vågorna. Förgäves försökte löjtnanten ropa honom tillbaka, men Säll bara simmade på, och löjtnanten blev allt oroligare — karlen kunde ju drunkna, och löjtnanten, som kände med sig, att han nog hade överskridit sin befogenhet, då han kommenderade Säll i sjön, såg redan i andanom hela sin militära framtid spolierad. Men rätt som det var, såg han till sin stora lättnad Säll vada i land på en i sjön utskjutande udde på motsatta stranden. Och, vad bättre var, han började sakteliga vandra tillbaka runt sjön efter stranden. »Jag blev så glad, att jag faktiskt kunde ha tagit Säll i famn», berättade han många år senare, då saken kom på tal.

För en annan »bragd i det våta», ehuru av helt annat slag, svarade soldaterna 12 Sköld, på Delsbo och *Svärd* på Ovansjö kompani. På Mohed såldes t. o. m. 1885 brännvin i ett stånd mellan rekryt- och kompanibarackerna strax söder om pumpen. Den siste brännvinsentreprenören hette Örn, var lång, rödblommig och »kutryggig» och ansågs dessutom stå under toffeln. Sköld och Svärd hörde till hans trägnare kunder, men som de vanligen hade ont om pengar och varje sup kostade 15 öre för konjak, 10 öre för »besk» och 8 öre för brännvin, gällde det att beveka Örn till kreditgivning på lämpligt sätt. Därför riktade de till honom följande känsliga kväde:

Delsbo-Sköld och Ovansjö-Svärd
tag dem på Örnens vingar.
Ge oss en sup, det är vi värd,
men ingen dej ska tvinga.
Du heter Örn, blir aldrig uv,
men smörj du får uppå din kuv
utav din Örnarinna.

Det berättas, att de fingo var sin sup gratis för detta skaldestycke. Och med denna lilla bild från »den gamla, goda Mohedstiden» sluta vi för denna gång bläddrandet i Ovansjö kompanis omfångsrika krönikebok.

SOLDATEN MÅRD

Av *redaktör Carl Björk*

Här ska berättas några historier om soldat Mård i Högbo. Jag har fått historierna av hemmansägare L. P. Högman. Gamle Mård kan säkert många av de äldsta där uppe i byarna ännu erinra sig: en storväxt man i långt skägg och ofta åtföljd av en mager oxe, som han använde som dragare.

— Hur kan du ha en sån mager oxe? undrade en granne.

— Han sir tunn ut, men han är innanfet, svarade Mård.

Mård var född på stamhemmanet Ljugas, och när han omsider gick till sina fäder — det var några år in på 1900-talet — så gick hans torp, som han brukade i Överbyn, tillbaka till stamhemmanet. Något soldattorp hade man inte i Högbo, berättar Högman. Mårdarna var av ett särskilt segt släkte. Mårds mor blev över 90 år. Hon tog del i arbetet på torpet, och ännu när hon var fyllda nittio år kunde man se henne stå och hålla upp fötterna på oxen, medan Mård skodde denna. Det fanns på den tiden inte fabriksgjorda söm till skorna, utan de var hemsmidda, och de var ojämna i ytan, så att Mård måste doppa dem i ister innan han stack dem i klöven.

— Du har då så mycke fyr för dej, pojke, klagade den 90-åriga modern, som höll i skånkarna.

Mård tillhörde Ovansjö kompani, och när han inte blev inkallad till Mohed, så kunde han bli skickad till andra håll. Han var bland annat med som krigsman för att lugna ner den stora Sundsvallsstrejken. Hemkommen berättade han, att soldaterna aldrig haft det så bra någon gång som då. Från Stockholm kom det väldiga paket av mat och dryckesvaror, och det levdes ett högt liv, som den matkäre och törstige Mård trivdes med. Denna bild blir så mycket mera makaber, om man ställer den vid sidan av de utarmade sågverksarbetarnas nöd. Om Mård hade något att berätta därom, förmäler inte historien.

Men ibland låg han också på Drottningholm och såg till att intet ont vederfors majestätet där. Under ett tidigare skede hette detta Karl XV, som var Mårds stora idol, senare Oscar II, som han inte kunde med. En gång mötte Högman Mård uppe i byn, och Mård tog upp samtalet:

— Har du läst i tidningarna? Har du sett, att dom ska reparera Drottningholms slott nu? En här kungen kommer att göra slut på fäderneslandet, han. Han är en riktig slösare. Där eldar dom med björkved, inte småpinnar som här i Högbo, utan fin och dyrbar björkved, som kommer med skutor från Åland. Ja, den där kungen han kommer med sitt slöseri att förstöra hela landet, det är säkert. Nej, tackar vet jag Karl XV, det var en kung, det. Folklig och trivsam var han. En gång när han inspekterade Hälsingarna, så fick vi av översten instruktioner om att vi inte skulle få kasta så mycket som en sidoblick på kungen, när han red förbi oss. Ja, han kom på sin häst, kungen, och kom ihåg, att han red så nära mej, att han strök med sporren i byxbenet på mej. Men Mård var den som stod blickstilla, han: — Du har en riktig karl på kompaniet, sa kungen, och det är den där kraftiga flygelmannen på tredje kompaniet. Det var jag, det...

En gång på Mohed hade Mård tagit lite för mycket till bästa, vilket hände allt som oftast. Det var söndag och kyrkparad och högtidligt. Efter kyrkobesöket kom kapten Svinhuvud och löjtnant Silverberg fram till Mård och förebrådde honom hans neddekade tillstånd.

— Nu är du full, Mård, sa dom åt mej, berättade Mård. Men jag svärä dom ja, att inte är jag full int', men jag är så svettu, så svettu.

— Jag är så svettu, så svettu, sa Mård, är alltjämt talesätt uppe i byarna i Högbo.

Mård tålde inte de frireligiösa, som började få fäste i stugorna i Högbo under senare delen av 1800-talet. Kvinnorna började lämna sina gamla folkvisor och vallvisor och sjöng även de nya andliga sångerna för korna, när dessa skulle föras i vall. Gubben Mård fick en dag höra en grannkvinna gå och sjunga något andligt framför skällkon i bygatan, varvid han fräste ur sig:

—Hän går dom å sjunger: Jesus är min, Jesus är min, men om korna inte går rätt som dom ska, så börjar dom svära åt dom. Är hä kristendom hä? fräste Mård.

Mård var en god jordbrukare, och på hans åkrar fanns de bästa skördarna på den tiden, berättar Högman. En dag kom Högman gående förbi Mårds lagård, som stod på slänten av åsen. Mård rände in en lång stång under lagårdsbotten och hämtade gödselvatten i en skopa, som han tömde på gödselstaden.

— Har du så tätt under lagårn, du, så du kan förvara gödselvatten där? undrade Högman.

— Ja, dän är dä så tätt, så jag skulle kunna ha brännvine' är, om jag ville, menade Mård.

Mård hade stampat en bassäng av lera mitt under lagårn, och i den fångade han upp allt nerrinnande vatten. Den mera vittfarne Mård hade ögonen med sig och tog lärdom av vad han såg ute på andra håll.

Oxen var hans dragare, och de två sågs mest i sällskap. En gång utförde han körningar åt järnverket. Mård var den ende, som körde med oxe. Vid en rast ledde de övriga ner sina hästar till något mindre vattenställe men Mård körde ner sin oxe till Storsjöns strand, där han bjöd sin kamrat släcka törsten:

— Drick ur skvätten, du gosse, sa Mård.

En gång blev de två ovänner. Oxen var envis, och då de en dag skulle till en lada ute på en åker i Överbyn, fick oxen för sig att han skulle stanna vid åbron. Mård lade tömmarna på oxens rygg och fattade i stället tag i hornen. Men oxen var starkare än Mård, och brottningen slutade med, att Mård ådrog sig ett ordentligt ryggskott. Han måste ligga inne i flera dagar. Högman stod en dag vid sjukbädden:

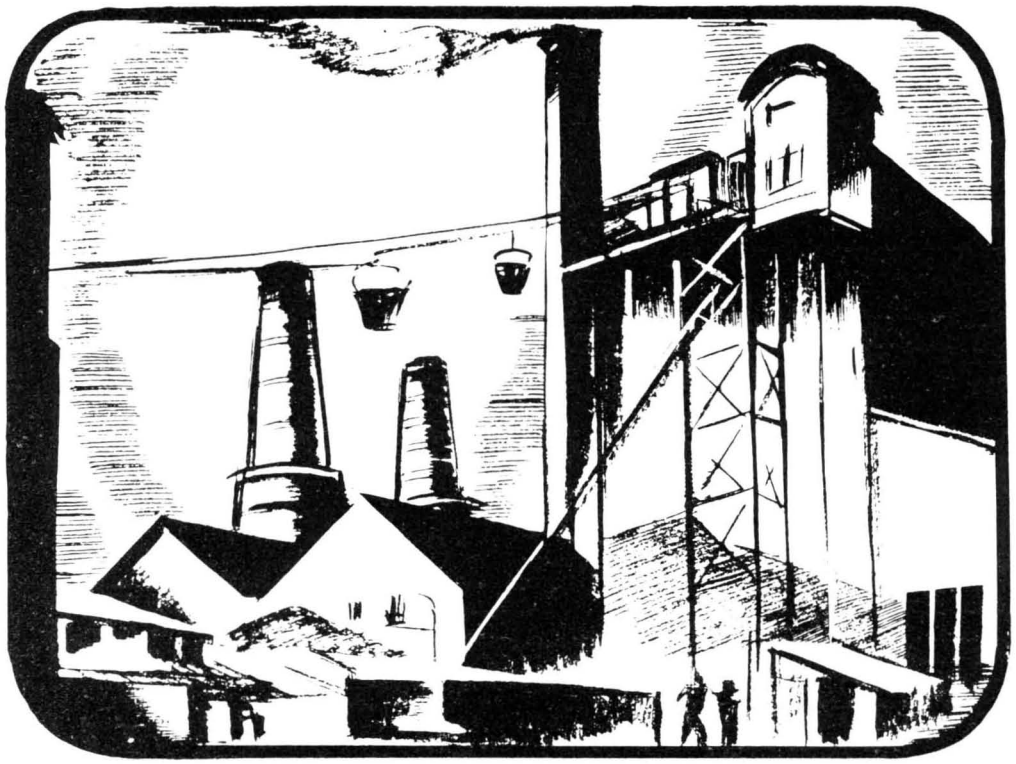
— Hur är det, vart ni så förstörd? undrade Högman.

— Ja, kan du si. Här läser jag i tidningarna om att folk bryter både armar och ben av sej, men ändå får dom inget men av det, och jag skulle bli så eländig bara för den där oxfnaskerns skull.

Mård tålde inte godtemplare. Han var ju själv uppfostrad med brännvin och drack därav så mycket han kunde, utan att därför försumma sitt torp och sitt fosterland. En söndag hade godtemplarna anordnat en fest invid Högbo kyrka. Mård var under tiden på begravning i kyrkan. Begravningen störddes av festglädjen. Mård gormade:

— Och dänne var dä flera skadliga lik som skulle i jord, men dom där godtemplarna hoppa och spela' horpolskor på Blankberget, dom. Är dä kristligt gjort, tocke'...

Mård kunde inte gå med på det. Men det ser ut som om godtemplarna i alla fall segrade i Högbo.

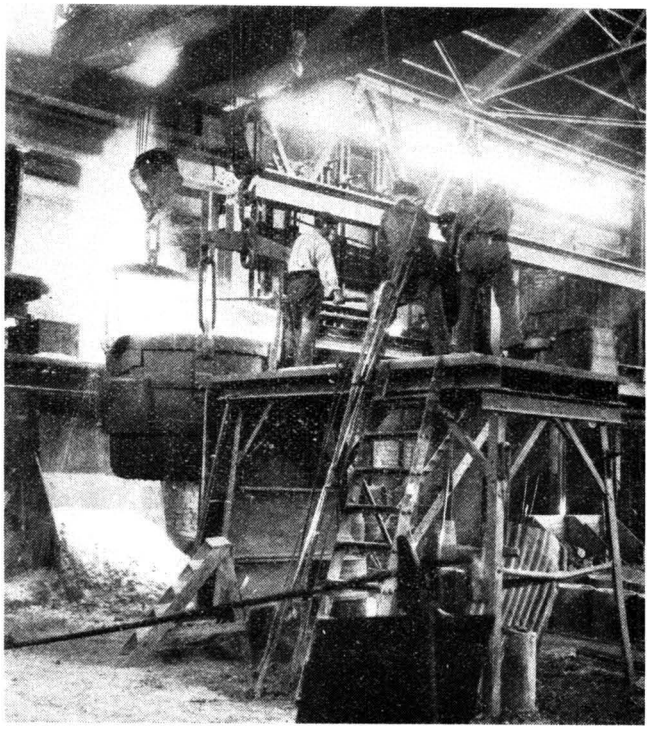

SANDVIKEN

Ofvansjö compani, som detta tidningsnummer ägnas, omfattade inte bara Ovansjö socken, utan också Järbo och Högbo socknar. Ovansjö är emellertid moderförsamlingen till de två andra. Järbo och Högbo bildade kapellag år 1870. De blevo senare egna församlingar. Högbo mötte senare sitt eget öde: det uppslukades av Sandviken, som gav sitt namn åt den nya församlingen. Denna hade för övrigt redan då genom inkorporeringar börjat fräta på den ursprungliga moderförsamlingen Ovansjö. Utvecklingsfaserna har en del intressanta saker att visa för den, som närmare vill studera dessa förändringar.

Ursprungligen var dessa bygder jordbrukarbygder, men där fanns även en och annan hytta och smedja. Järnhanteringen blomstrade både i Ovansjö, Järbo och Högbo, och i äldre tider skvaltade ständigt tunga foror med malm och järn genom bygden till och från masugnar och hammare vid åarna. Men så lyckades konsul G. F. Göransson sommaren 1858 framställa smidbart stål enligt bessemermetoden. Detta skedde vid Edsken. Första bessemergötet smiddes ut vid Högbo bruk, men för att kunna exploatera denna revolutionerande metod i större skala, sökte han sig ner till den nyligen byggda Gävle—Dala Järnväg och anlade vid Storsjöns strand det järnverk, som med tiden skulle bli Sveriges största. Liknande initiativ togs lite varstans i landet, även om det mera sällan var fråga om nyanläggningar. De gamla bruken, hyttor och hamrar och smedjor, som sjungit i bygderna sen flera århundraden tillbaka i tiden, började tystna en efter en. Numera är det mest bara ruiner, som vittnar om var verksamheten en gång legat. Stordriften har avlöst dem.

Så kom i våra bygder en förskjutning att ske i fråga om befolkningen. Inte på det sättet, att de gamla brukssamhällena har avfolkats. Nöden och be-

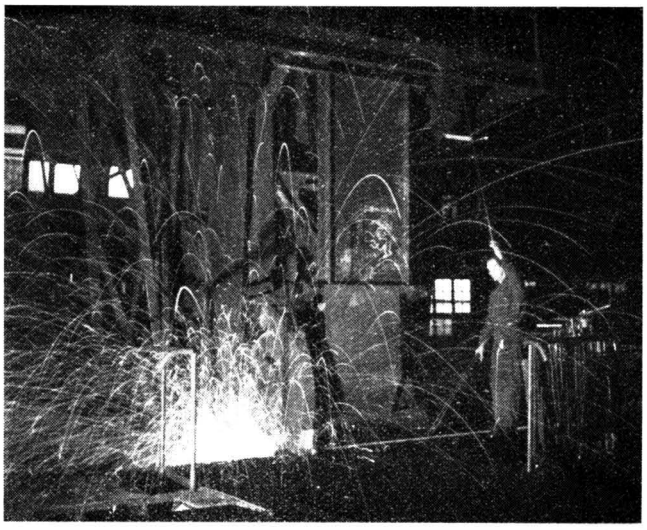
kymren, som är uppfinningarnas fäder, sörjde för att det blev nya födkrokar, och framförallt var det trävaruindustrin, sågverk och massafabriker, som såg till att det blev arbete för de kvarvarande. Storviks-Hammarby är ett av exemplen på denna utveckling. I Järbo är sågverksrörelsen rätt livlig, och även andra näringar har upptagits av de företagsamma järboborna. Men det växande befolkningsöverskottet sökte sig till Sandviken, som blev ett nytt centrum i dessa bygder. Dit for inte bara gästrikar med handlag för järn och stål, utan dit kom folk även långväga ifrån, framförallt från Dalarna och Dalsland och Uppland. Nu är befolkningssiffran uppe i över 18000.

Denna utveckling har helt naturligt påverkat bygden militärt. I äldre tider var Ovansjö centrum för dessa bygders rekrytering av försvarskraft. Ofvansjö compani var namnet på en grupp soldater, som marscherade upp i dessa trakter. De hade sina torp lite varstans, brukade sin jord i fredens år mellan möten och smärre kommenderingar, drog ut i krig, när ofreden kom över landet. Om deras bragder känner jag ringa eller intet, men jag har hört, att Ofvansjö compani gjorde ifrån sig bra, även under fälttågen. Hemmavid var de, sägs det, goda jordbrukare, men var eljest kända för barskhet och nyttjande av kraftord. Många av de gamla soldaterna har levat kvar ända in i senare tid, ja en och annan sitter alltjämt rak och spenslig i sin vilstol och berättar gärna minnen från den tid, då han stod i givakt för gamle kung Oscar, eller då han låg och vaktade fångarna på Långholmen. Några sidor längre fram i detta nummer av Bocken har för övrigt tecknats ner några minnen från en av de gamla »krigarna», soldaten Mård i Högbo. Han torde vara rätt representativ för många av kamraterna.

Till mötena på Mohed eller Molägret, som övningsplatsen uppe i Bergsjö vanligen kallades, vandrade man i äldre tider till fots. Soldaterna från Järbo och Ovansjö möttes vid kyrkan och marscherade därifrån landsvägen österut, förbi nuvarande Sandviken och vidare till Högbo, där detta bruks soldater höll till. Så drog det glada följet genom de milsvida skogarna uppåt Ockelbo, förmodligen med en välkommen rast vid Ockelbokrogen, där de kunde få en hjärtestyrkare till matsäcksskrinets sidfläsk och fårbog. Och vidare vandrade de, nya kompanier slöt till i andra socknar norrut, och när de omsider nådde Mohed, såg man en här, som inte var att leka med.

Men nu är denna tid förbi. Den lever bara i hävderna. Hur det nu går till att rekrytera soldater och hur det går till att rycka in till I 14 och »mucka» därifrån efter påfrestande övningar, det känner vi alla till. Men det kan vara en del annat att erinra om här.

Det är ju känt, att folk även i äldre tider, som var mycket mera påfrestande än vår egen tid, knotade över försvarets hårda belastning på folkhushållet. Förmodligen reagerade också många mot krigarens yrke som sådant. Om det inte varit så, skulle det förvåna. Men i allmänhet hyste man stor respekt för krigaren. Där soldatuniformen uppenbarade sig, steg menigheten åt sidan. Soldaten betraktades på något sätt som själve kungens ombud. Det doftade krut och äventyr omkring honom. Det var ännu i min barndom vanligt, att beväringar på permission gick omkring med uniformen i byn för att visa hur stiliga de var i sina blanka knappar. Oftast försökte de komma över en beväringsmössa, när de ryckte ut. Den användes när de ville demonstrera sin manlighet.

Men det hände mycket i slutet av 1800-talet och i början av 1900-talet, som gjorde att de breda massorna började förlora intresset för det militära, ja många bekämpade, som ni vet, militarismen. I samhällen som Sandviken hade denna motvilja mot allt militärt god jordmån. Somliga passade på att fara till Amerika vid den tid, då de skulle rycka in till rekryten. Att de for till Amerika för att slippa militärtjänsten torde dock vara fel, eftersom de säkert ändå skulle ha gjort resan. Värnpliktsvägrare var inte ovanliga. Till skillnad mot nu, när det uteslutande är Jehovas vittnen, som trilskas, hade de bångstyriga då politiska motiv. Även i militärtjänsten demonstrerade de ibland denna antimilitarism genom att bära ett märke med ett brutet gevär på rockslaget.

Av dessa yttringar skulle man vara benägen att tro, att försvarsviljan skulle vara svag i en ort som Sandviken. De senaste tio åren har visat något helt annat. Jag ska inte här försöka följa utvecklingen fas för fas. Kanske är heller inte vägen fram till den nya inställningen så invecklad som man vanligtvis är benägen att tro. Kanske det hela ligger så enkelt och naturligt till, att även de ljumma och motvilliga blir försvarsvänner så att säga på en enda natt. Eller med andra ord: då fosterlandet står i fara, då är vi alla beredda att värna det.

Under alla förhållanden var det rätt intressant att se, hur gamla antimilitarister, det var ofta gamla grånade män, som passerat de 60, bröjade leta efter geväret, när kyrkklockorna hösten 1939 ringde till mobilisering. När oron var som störst under finska vinterkriget, anordnades kammarskjutning på Jernvallen, och dit strömmade så mycket folk, unga och äldre, att man måste hålla skjutbanan öppen från morgon till senan natt. Omkring 3.000 personer deltog i dessa övningar. Detta gällde folk, som av skilda anledningar förblev hemmavid under kriget. De som ryckte ut i beredskapen på olika håll var inte sämre. En stallknekt på väg västerut med ett truppförband berättade för mig, hur han fått en förebråelse av en officer, som tyckte att han inte var att lita på. Han tog i sin tur officeren i kragen och undrade av vad ull denne var, var han stod, om det skulle bli allvar. — På mej kan du lita, var lugn, men hur står det till med dej själv? Sådana struptag måste glädja en sann officer. Det berättas om sandviksbor, som vid förläggning i kustbandet på fritid gick och letade spioner och spärrade vägar för trafikanter, som såg misstänkta ut.

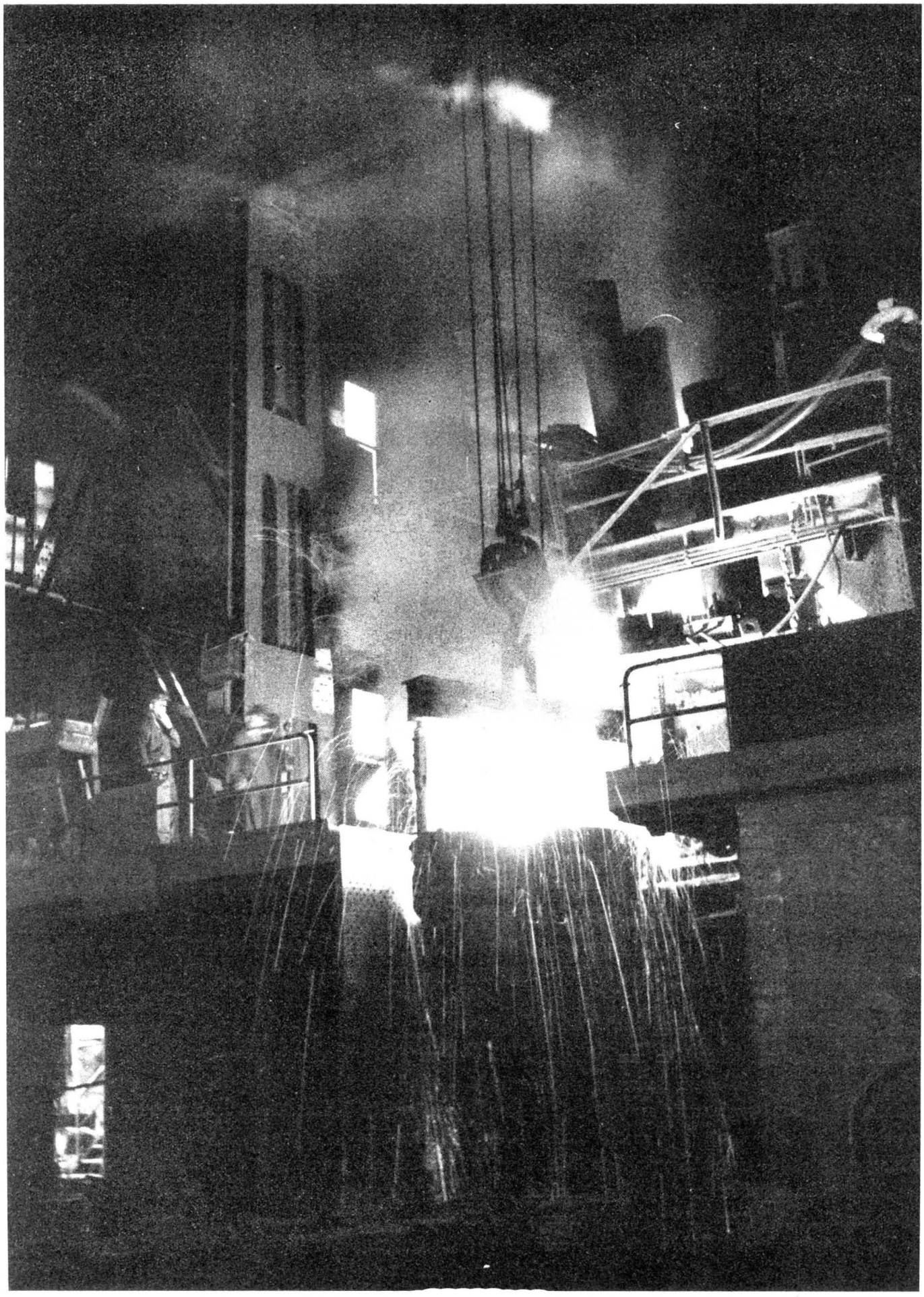
Och varför nu denna flammande försvarsvilja? Jo, därför att vårt fosterland var i fara. Intresset för försvaret har ju slappnat efter den hårda anspänningen under beredskapsåren. Men kommer ofreden igen, så kommer säkert försvarsintresset tillbaka. Därför ska de som står i ledningen för skilda militära organisationer inte oroas av den lite svala stämningen just nu. Blir det kritiskt, kommer hemvärnets kadrar att med ens svälla ut på nytt. Folk ska inte fattas.

Så har historien åter upprepat sig, att fredsälskande människor, vars hela strävan går ut på fredliga värv, inte är sämre än att de kan repa humör och slå näven i bordet ordentligt, om det är någon som träder deras intressen för nära. När allt kommer till allt, så är bandvalsare Johansson och hans kompisar vid Sandviken järnverk säkerligen lika goda soldater som gamle Mård och dennes kamrater i Ofvansjö compani. Ja, jag vågar nästan påstå, att han är bättre. Vår tids idrottsungdom är utan tvivel mera uthållig och även vaknare än de gamla soldaterna, som levde i en tid med lugnare tempo och då den goda maten och drycken älskades mera än i våra dagar. Ofvansjö companis arvtagare har inte vansläktats. Detta bör inge förtröstan.

Carl Björk.

Sandvikens hemvärn

Slaget vid Adua den 1 mars 1896

Av RICKARD NILSSON

Slaget vid Adua år 1896 väckte stor uppmärksamhet på sin tid. Den europeiska kolonialpolitiken hade haft högkonjunktur i Afrika. Man sökte på bästa sätt kapa åt sig »lediga jordbitar», där britterna icke redan hunnit slå sig ned, och i nitisk tävlan med dessa kivades fransmän, tyskar och italienare om att vara först på plats, hissa flaggor och annektera. Man hotade varandra, protesterade och demonstrerade med pansarbåtar och kanonmynningar — men till de inföddas åsikt tog man föga notis. Mitt i allt grälet hajade man plötsligt till i gamla krutsprängda Europa. Ett infött afrikanskt folk satte sig till motvärn med spjut, lansar, knivar och svärd och kastade helt fräckt en modernt utrustad europeisk armé över ända.

Till och med skadeglädjen fick vika för känslan för den europeiska solidariteten och prestigen. Man rynkade ögonbryn i stormakternas kolonialdepartement. Så här fick det icke gå till. Men det hjälpte föga. Kejsar Menelik hade visat att hans områden voro hans egna och hans folks.

Italienarna hade varit sent ute. År 1885 hade ett ångbåtsbolag »arrenderat» en vik som hamnplats av en infödd hövding, och viken växte snabbt ut på djupet in i de angränsande landamärerna. År 1889 inledde italienarna »vänskapliga förhandlingar» med Kejsar Menelik II av Etiopien och gjorde nu anspråk på hela nuvarande Eritrea. Man enades om en gränslinje, men denna visade sig mycket flyttbar under de följande åren och måste utstakas på nytt redan år 1894. När så italienarna år 1896 med hjälp av trupper försökte flytta gränsen ytterligare åt söder beslöt Kejsar Menelik att göra motstånd. Han samlade en här på 20 000 man och tvingade den italienska styrkan till kapitulation. Detta uppfattades som en svår skymf mot den italienska soldatäran, ja mot hela den europeiska prestigen, och man beslöt att sätta in all kraft mot den etiopiska kejsaren med så föga förståelse för flyttbara gränser. Tjugoen italienska bataljoner jämte artilleri sändes under befäl av general Baratieri att tukta Kejsar Menelik. Även Menelik drog till sig förstärkningar och torde ha varit överlägsen i antal. Etiopierna förfogade icke över moderna vapen. Svärd, sköld och lans utgjorde huvudbeväpningen, gamla muskedunder, salutkanoner och vad som i övrigt fanns att tillgå togos även i bruk.

Ethiopisk ryttare i gammal stil med sköld och spjut

General Baratieri tågade in i Etiopien, men avbröt snart sin framryckning på grund av stora underhållssvårigheter. Han väntade även förstärkningar från hemlandet, varifrån ytterligare tjugosju bataljoner avgått med båttransport genom Röda havet.

Kejsar Menelik var icke alltför angelägen att gå till anfall och under några veckor lågo de båda motståndarna i befästa ställningar mitt emot varandra och båda hade stora bekymmer för sin underhållstjänst. Menelik sökte visa sin beredvillighet för förhandlingar genom att återsända alla italienska fångar, och general Baratieri anhöll även pr brev om bemyndigande från hemlandet om att få gå tillbaka till Eritrea i avvaktan på förstärkningarnas ankomst och underhållsfrågans lösning. Som svar erhöll han beskedet, att han avsatts som guvernör över Eritrea och därtill antydningar om att han var feg. Någon tillbakaryckning skulle icke få ske förrän en klar framgång vunnits.

General Baratieri beslöt då att gå till anfall med sina 15 000 man, trots att han bedömde de etiopiska

stridskrafternas antal till 80 000 man, sannolikt en mycket stor övervärdering. Med tre kolonner gick han mot Kejsar Meneliks försvarsställning. Under marschen längs stigar och karavanleder kom den vänstra kolonnen på avvägar, kolonnkorsningar uppstodo och kolonnerna måste avbryta frammarschen på olika platser. Detta gav Kejsar Menelik en chans, som han genast grep, trots att den 1 mars var en söndag, då sabbatsdagen enligt den koptiska religionen borde helgas med frid och vila.

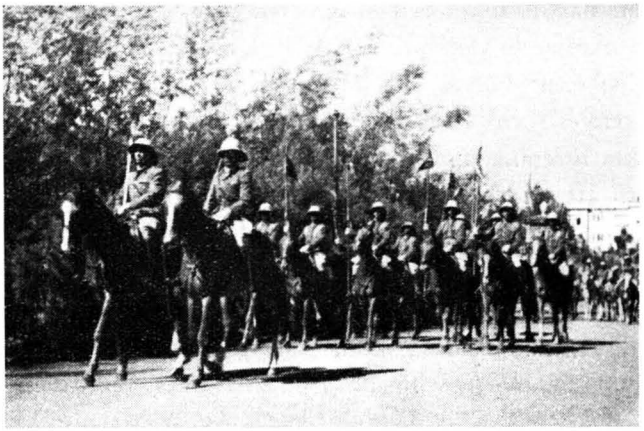
Ras Makonnen, den nuvarande Kejsarens fader — i slaget chef för centern — kastade sig över ett isolerat avant-garde, som fullständigt upprevs. Detta blev inledningen till det italienska debaclet. Under tiden anföll Kejsar Menelik själv med huvudmassan och trängde in mellan två italienska kolonner och omringade dem. Italienarna gjorde upprepade försök att bryta sig ut under ständiga motanfall, men förgäves. Panik utbröt på åtskilliga ställen, och flykten blev allmän. Överdrivna rykten om fiendens grymhet ökade skräcken. En italiensk brigad under befäl av general Dabormida lyckades hejda det etiopiska anloppet några timmar, men generalen själv stupade och den överlevande delen av brigaden togs tillfånga. Kejsar Menelik kunde icke någon längre tid förfölja den slagne fienden, som i upplösning räddade sig in i Eritrea. Italienarna erkände 5 600 stupade och dessutom rapporterades 5 000 saknade, vilka dock till ett stort antal på olika vägar letade sig efter de övriga in på italiensk mark. Enligt italiensk uppskattning voro etiopiernas förluster i döda ungefär lika stora, men därom föreligga inga säkra källor. Fred slöts i november samma år, varvid italienarna avstodo från sina anspråk på ny gränsreglering och erkände Etiopiens suveränitet.

General Baratieri ställdes efter hemkomsten inför krigsrätt, anklagad för allmän inkompetens, men frikändes helt. Det olyckliga svaret på hans brev blev hans personliga räddning. Anklagelsen för feghet upprepades icke vid rättegången.

Nederlaget vid Adua var den första stora motgången för en europeisk armé i Afrika. Det var första gången som en »färgad» armé slog en europeisk här med modern beväpning. Etiopien förblev även i det nya seklet Afrikas enda helt fria nation.

Den italienska invasionen från Eritrea spökar alltjämt i det storpolitiska spelet. Försöket att erövra Etiopien från Eritrea upprepades som bekant år 1936 med större framgång. Efter utgången av det andra världskriget ställdes Eritrea under Förenta Nationernas förvaltning, och nu står striden het om vem Eritrea rätteligen tillhör. Från etiopiskt håll gör man anspråk på hela provinsen och man motsätter sig energiskt alla italienarnas förnyade krav på Eritrea. Man pekar på att provinsen tvenne gånger använts som anfallsbas och möjligen kan få samma användning en tredje gång. Dessutom framhåller man det orättvisa i att Etiopien icke har någon tillgång till havet annat än via europeiska besittningar. Frågan är ännu olöst, och lösningen försvåras av storpolitiska problem i spelet om Italien mellan öst och väst. Italien har redan fått tillbaka Somali-land och har nu åter gräns mot Etiopien.

Inför en oviss framtid med mörka moln bakom Etiopiens bergstoppar övas nu trupper enligt moderna principer, och Etiopiens folk äro fast beslutna att motsätta sig en ny erövring. I själva tvistefrågan intager Sverige, som alltid, en neutral hållning, men har visat sin sympati för det lilla frihetsälskande folket bland bergen genom att ställa experter av olika slag till förfogande bl. a. den svenska militärgruppen. Vår uppgift är enkel och klar. Vi ha endast att leda utbildning och bistå med militära råd. »Fienden» kalla vi som vanligt för »Styrka B» och räkna med — liksom hemma — att han är överlägsen i det mesta. God anda, beslutsam vilja, lämplig taktik och främst — en god disciplin — får försöka uppväga vad som brister. Av allt detta — utom beträffande en av okrigsenliga teorier uppmjukad disciplin — ha vi god erfarenhet hemifrån.

Modernt abbesinskt kavalleri. Lansarna användas endast vid parad

Ett hundraårs-jubileum

Av *fanjunkare L. O. Skyttner*

Inom Svärdsorden, som härstammar från Vasatiden men fick nya stadgar år 1748, instiftades nämligen under konung Oscar I:s regering den 26. juni 1850 ett hederstecken för underofficerare benämnt *Svärdstecknet.*

Ingressen till *Kongl. Majts nådiga förordning* angående instiftandet inom Kongl. Svärds-Orden av ett nytt hederstecken benämnt Svärdstecknet Gifven Stockholms Slott i extra Ordens-Kapitel den 26. juni 1850 är av följande lydelse: "Wi Oscar med Guds nåde Sveriges, Noriges, Göthes och Wendes Konung, göre veterligt: att då Wi för gott funnit, att såsom en uppmuntran och belöning för de af Underbefälet vid Wår krigsmakt till lands och vatten ådagalagda förtjänster, såväl i fält som ock under fredstid, inom Wår Svärds-Orden instifta ett nytt hederstecken, hafve Wi, som härtill utvalt den för Oss och hela Svenska Folket så glädjande tidpunkt, då Wår kärälskelige Son, den Högborne Furste och Herre, *Carl Ludvig Eugéne*, Sveriges och Norriges Kronprins, nyligen knutit en äkta förening, ägnad att grundlägga Dess Egen sällhet och att stadfästa de Förenade Rikenas lycka, i nåder velat, uti den för Wår Svärds-Orden gällande Stadgar göra följande tillägg:

§ 1. Uti Wår Svärds-Orden skall, utom redan deruti varande Fem särskilda värdigheter, äfven finnas en Sjette, hvaraf innehavarne benämnas *Svärdsmän.*

§ 2. Det heterstecken, som af Svärdsman bäres, benämnes *Kongl. Svärdstecknet.* Wi utnämne därtill Underofficerare vid Wår Armé och Flotta, bland dem som finnes upptagne å särskilda till Oss underdånigst inlämnade förslag, hvilka för Armén af Regements- eller Corpscheferne, efter Bataljons-, Kompani-, Sqvadrons- eller Batterichefernas hörande, samt för Flottan af Stations-befälhafvarne upprättas."

★

Fanjunkaren vid Ofvansjö kompani Hampus Hemlin var regementets första svärdsman. Han var född i Hemlingby den 2. juli 1804 och son till bonden Jan Jansson och hans hustru Greta Hansdotter.

Han står i Gävle förhörsbok 1816—1820 antecknad som »Scholaris Hemlin», vilket säger oss dels att han då gick i elementarskola och dels att han redan därunder fick tillnamnet Hemlin. Det var inte alldeles ovanligt på den tiden att studerande fick nytt namn i skolan, oftast efter födelseorten liksom fallet ofta var vid inträde i militärtjänst.

Vid 17 års ålder tycks han emellertid ha slutat elementarskolestudierna och »kom i tjänst» vid regementet 1. oktober 1821 som rustmästare direkt med fullmakt och med namnet Hans Hemlin. 1822 flyttade Rustmästaren Hans Hemlin till Jerfsta enligt kyrkoböckerna. Han kallades emellertid senare i alla militära rullor Hampus Hemlin. 1823 var han kommenderad till övningsläger på Ladugårdsgärdet och 1824 var han på arbetskommendering till Hjälmare kanal.

År 1826 kommenderades han ånyo till övningsläger på Ladugårdsgärdet.

Den 20. juni 1826 avlade han underofficersexamen och dagen efter befordrades han till sergeant. Han deltog i arbetskommenderingen vid Väddö kanal, tjänstgjorde på Drottningholms instruktionsbataljon. När huvudstadens regementen år 1848 lågo på Fyen, beordrades landsortsförband till Stockholm och här ingick bl. a. Hemlin.

Han befordrades till fältväbel 1832 och utnämndes året därpå till fanjunkare på Ofvansjö kompani. Den 25. september 1850 utnämndes han i nåder till svärdsman. Han var då underofficerskårens äldste underofficer. Hemlin erhöll svärdspension 1858.

Av tjänsteförteckningarnas underskrifter att döma har han varit bosatt på olika ställen både i Gävle, Ovansjö och t. o. m. Fernebo. Han dog i Gävle 1879.

De sparsamma uppgifter, som står att erhålla om hans person, säger en icke mycket om honom. Men den kungliga utnämningen skall för all framtid bära vittne om att han var — såväl i som utom tjänsten — en hedersman.

Regementets dag 1949

Ett uppskattat publikevenemang med omväxlande — såväl högtidliga och stämningsfulla som glada och roande — inslag blev det allmänna slutintrycket av Regementets Dag 1949 på Kungsbäck. »Regementets dag blev stor folkfest», »Regementets dag håller greppet kring bygdens folk» och »Regementets dag vinner popularitet även bland de civila» konstaterade således gävlepressen i flerspaltiga rubriker, sedan den tagit del av överste Berggrens kärnfulla välkomsttal till de nyinryckta rekryterna, den kulsprutesmattrande stridsövningen, den 12-åriga kamratföreningens årsmöte, Gävlelottornas populära uteservering, barnens omtyckta rid- och båt-turer, det välskrivna Kungsbäcksbladet och matsalens läcka skinka och tårta för att nu nämna något ur den soliga junisöndagens rika provkarta.

— Fyll er uppgift med nit! manade överste Berggren de nyinryckta befälseleverna vid det korum med »Krigsmans erinran» som stod först på den stora dagens omfattande program. »Samhället som offrat mer på er utbildning än på flesta andras har särskilda krav att ställa på er och den första avbetalningen består i att ni i Krigsmans erinrans anda fullgör er tjänstgöring», fortsatte översten, som därefter hälsade dem välkomna till regementet. Efter fanmarsch och korum förrättat av regementspastor Lewis Nyberg och med den gamla krigspsalmen »Vår Gud är oss en väldig borg . . .» som mäktig inledning följde förbimarsch för översten av de 800, som stått uppställda på Lilla fältet. Onekligen en av de täta åskådarleden mycket uppskattad programpunkt!

»Stafettlöpning till häst över hinder» med en stor del av regementets ridsäkra befäl i sadlarna bildade ett spännande mellanspel innan plutonchefsskoleeleverna under ledning av major Dyberg och löjtnant Trång gav de tusentals gästrikar, hälsingar och andra intresserade som »invaderat» kungsbäcksdomänerna en liten inblick i hur infanteriet går till anfall. Det blev en både realistisk och illusorisk stridsövning, där ett kompani med tre skytteplutoner hade att anfalla och ta ett terrängavsnitt. »Egna» artilleriet fick ungskogen att vackla och »de våra» framryckte under betäckning och i skydd av prickskyttar för att under stormeldens öronbedövande ackompanjemang (ilsket kulsprutesmatter och ett par hundra exploderande nitrolitladdningar) definitivt slå fienden.

Efter konsert av regementsorkestern, som för dagen förmodligen var flitigast i elden av alla kategorier I 14-personal, i Regementsparken stod »Kamratföreningens årsmöte. Dansbanan.» på programmet. Förhandlingarna leddes som vanligt av överste Berggren, vilken inledningsvis kunde hälsa en mängd gamla hälsingekrigare välkomna. Planerna på en ny kamratnål som skulle bära regementets vapen uppskisserades därefter. Tanken på att utge ett medlemsblad omvandlades till beslut och vid speciella tillfällen kommer i fortsättningen ett enkelt medlemsblad att utges vid sidan om »Bocken».

Tre styrelseledamöter — v. ordf. överstelöjtnant E. Hammarström, köpman G. Björk och riksdagsman P. Wahlmark, Uppsala — lämnade vid mötet styrelsen och till deras efterträdare utsågs major A. Dyberg, riksdagsman Jon N. Jonsson i Fjäle, Bollnäs, och rektor O. Hammar, Krylbo. Styrelsen i övrigt omvaldes.

Regementsparkens lilla idylliska teaterscen nere vid Gavleån blev skådeplatsen för Regementets Dags speciella clou: femte årgången av Kungsbäcksbladet. (Ansvarig utgivare: Kapten G. Fernqvist). Bland raden av agerande märktes välsjungande Britta Hagström och kapten Jonzon, vilka bl. a. sjöng »negro spirituals» i såväl svensk som engelsk version. Britta Hagström fick gamla örhänget »Drömmar av silver, drömmar av guld . . .» »att låta som en visa skriven i går» vittnade en entusiastisk Gävle-journalist me-

Från stridsövningen

Fanmarsch

Regementets dag 1949

I BILD

Regementschefen förrättar erinran

Gondolfärd på Gavleån

Det skall blåsas i tid . . .

dan kapten Jonzon enligt samma sagesman »alldeles briljant» gjorde »My Lord, what a morning». Trion Lind, Rönn och Ek var allt annat än »träig» och hade framträdanden i bästa crazystil. Kvicksilver i tunga och ben och ett dragspel behandlat efter konstens alla regler satte extra färg på deras välsjungna kupletter. Sist men inte minst bör nämnas Emy Ägrens blodtörstiga sjörövare och bastkjolsdansande elever. Blommorna och applåderna var synnerligen välförtjänta. »Kungsbäcksbladet går ut i allt för få nummer. I stället för att vara årspublikation borde den vara veckotidning» beklagades i Gävle-pressen. Vältaligt belägg för populariteten!

Bortemot 700 personer hade fylkats kring borden i den vackert lövinramade matsalen när man vid den populära kamratmiddagen gick till anfall mot den kokta skinka med sallad plus tårta som var »dagens rätt». Överste Berggren hälsade välkommen och regementsmusiken konserterade. USA-hälsningar från USA-hälsingar blev ett mycket uppskattat inslag i den gemytliga middagen. Det var fru Anny K. Säfström, Sandviken, som frambar hälsningar från hälsingar i Förenta staterna, och som under påpasslig spelade »Stjärnbaneret» lämnade textade adresser från svensk-amerikanerna. Riksdagsman Primus Wahlmark i spetsen för 1903—04 års underofficerskursdeltagare — av de 12 ursprungliga närvar de 11 nu levande — var närvarande som speciella hedersgäster. De elva hade bl. a. tagit tillfället i akt att besöka sin gamla exercisplats Mohed. I samband med att riksdagsman Wahlmark tackade regementet för gamla och goda förbindelser utdelade överste Berggren till honom föreningens vid 10-årsjubiléet instiftade hedersplakett.

Överste Berggren vände sig så till överstelöjtnant Hammarström, vilken lämnade styrelsen efter att i många år verkat för föreningen och överlämnade även till honom förtjänsttecknet.

Landshövding Rickard Sandler framförde till sist gästernas tack varvid han bl. a. konstaterade att »Hälsingarnas stora samlingsdag — Regementes Dag — är en tradition som håller sitt grepp om bygdens folk».

Hans Carsborg.

Kamratföreningens styrelseberättelse

Årsmötet 1949 hölls i samband med de nu sedvanliga festligheterna i regementsparken. En skildring av anordningarna kring årsmötet återfinnes i vidstående artikel.

Till årsmötet förelåg avsägelser från två styrelseledamöter, för vilka ersättare skulle väljas liksom ersättare för en styrelseledamot, som numera är bosatt allt för långt bort.

Nyvalda blevo major *Arne Dyberg* — vice ordförande och ordförande i verkställande utskottet — riksdagsman *Jon Jonsson,* Bollnäs, och rektor *O. Hammar,* Folkärna. De avgående — överstelöjtnant *Erik Hammarström* och riksdagsman *P. Wahlmark* — avtackades i samband med middagen av ordförande och tilldelades föreningens plakett.

Beträffande föreningsmärket beslöts att avvakta resultat av regementschefens försök att anskaffa och försälja en nål föreställande regementets vapen.

Föreningen var representerad vid den s. k. vårparaden i Stockholm, som kunde fira tioårsjubileum. Den 6. juni — Svenska Flaggans Dag — hade ett antal medlemmar slutit upp bakom föreningens fana.

Styrelsens sammansättning efter nyvalet vid årsmötet:

Överste Hans Berggren, ordförande, major Arne Dyberg, vice ordförande, kapten Gert Nilsson, sekreterare, förvaltare E. W. Andersson, kassör, riksdagsman P. Persson, landstingsman Edvin Jansson, överstelöjtnant K. G. Sohlén, riksdagsman Jon Jonsson, rektor O. Hammar, löjtnant A. J. Ek, vaktmästare H. Månsson och nämndeman J. A. Andersson;

revisorer: kamrer S. Eriksson, herr P. N. Persson, vaktmästare A. Rosengren med banktjänsteman R. B. A. Engström, redaktör E. Wickberg och furir J. Trygg som revisorssuppleanter samt

till valberedningen:

kapten S. Söderhjelm, banktjänsteman C. Müntzing och ingenjör T. Ygge med polisman B. Hofvenstam, musiksergeant K. A. Lennström och sergeant L. T. Gustafsson som suppleanter.

Kassans ställning den 31. december 1949:

Behållning	Kronor 1.669: 52
Fördelning:	
Bank	1.203: 87
Postgiro	84: 73
Kontant	380: 87
	Kronor 1.669: 52

Mitt i tjäderkullen

Av *HANS NEDIN*

En gråfuktig, tät dimma hade lägrat sig över sumpmarken, enbuskar och små knotiga tallar framträdde först som diffusa punkter eller streck, växte inpå mig, klarnade i konturerna och försvunno i ett töcken igen, när jag passerat, för att ånyo dyka upp i min väg i något skiftande form. Jag hoppade från tuva till tuva, ibland trampade foten igenom och det var som om underjordiska krafter höll den kvar i ett sugande grepp och när jag åter drog den till mig, bubblade brunsvart, tjockflytande vatten upp i spåret. Jag vadade fram bland meterhöga, daggdrypande porsväxter, som vätte mig från fötter till knän och vars starka doft låg tung i luften. Ibland förirrade jag mig ut på själva gungflyn och stundtals hamnade jag inne i kärrkantens svårgenomträngliga slybestånd. Som en otydlig grå skuggning framträdde granskogen på andra sidan träsket. Hela omgivningen var så overklig, så ödslig, livlös och stilla. Och dock gick icke min väg genom äkta vildmark. Här och var liksom tappade ur en leksakslåda lågo små lador kringströdda, grå timmerskjul, vidgande sig uppåt på norrländskt manér och på regelrätt vis skildes skiftena åt av delvis murknade gärdesgårdar. Naturen bar spår efter människohand, ty när grödan slog fel där nere vid kusten, kommo ägarna hit upp med lie och släpor och togo vara på det yppiga gräset, som alltid höll sig saftigt och friskt genom ständig tillgång på vatten från underjordiska strömmar.

Jag slog mig ned i öppningen till en sån där liten bod och stirrade ut i dimman. Där hade jag suttit förr mången morgon- och aftonstund, iakttagande och lyssnande till all sjöfågel, som höll till på öppna vattnet i kärrets mitt.

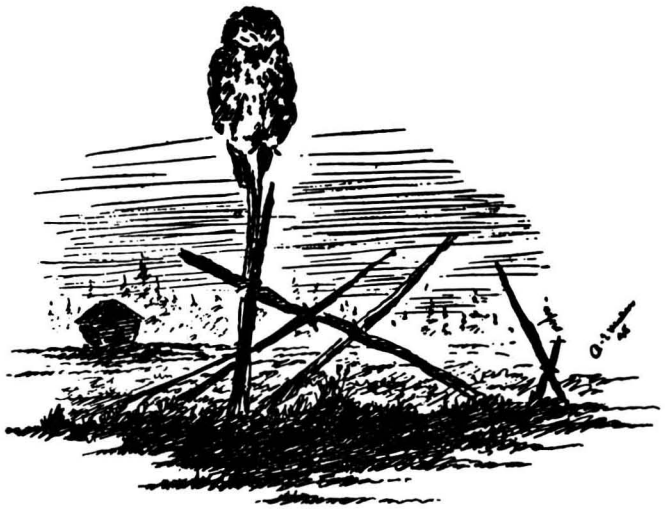
En och annan kricka eller gräsa, som tillfälligt sträckt förbi, hade jag också fått skjuta, men mestadels blev jaktbytet skralt eftersom fågeln hade det för bra där ute bland växtlighet och i skrymslen för att idas göra en rekognoseringstripp inåt land.

Men nu voro de tysta, mina vänner därborta. Kanske förstodo de att jag inte lurade på dem nu, när september kommit och tjädern blivit lovlig. Det var väl inte lönt att reta den arme jägaren längre.

Solen borde ha varit uppe en halvtimme redan. Att inte dimman blev skingrad. Finge jag bara klar sikt, så visste jag nog, eller trodde mig veta, var skogsfågeln fanns.

Det lättade så sakteliga omkring mig, detaljerna kommo fram och visade färg. — Det var ingen jordtorva, det där som spetsats på gärdsgårdsstören, det var allt en uggla ändå. Hon kisade emot mig med halvblinda ögon men förblev dock orörlig, tills dess jag tog upp en näve våt mossa och kastade mot henne. Då lyfte hon och skar sig med ljudlöst arbetande vingar in i dimbältet bortom bäcken.

Det första andsnattret ljöd därutifrån, flera stämmor föllo in. Från skogen bakom mig gav en sångfågel sitt drillande svar. Solens kamp hälsades välkommen och bejublades snart av hundratals fågelröster. Naturen vaknade.

När skogen bortom kärret stod färdigmålad i skimrande grönt med mängder av gula stänk, med klatsch av vit björknäver och gyllenbrunt från stammar, allt mot ljusblå grund, då reste jag mig upp och vandrade vidare.

Ytterst försiktigt och hukad nästan till krypande nalkades jag den barrskogsholme, där tjäderkullen hållit till den senaste tiden.

Ett bullrande uppflog.

Aj, som katten . . .! Ett till . . .!

Men det där kan inte . . .

Två järpar singlade ut på motsatta sidan om dungen och försvunno snabbt in bland träden.

Som jag trodde. Det var inte den rätta tyngden . . .

Den vanliga uppehållsplatsen var tom, men de borde ju finnas i närheten.

Jag följde, alltjämt smygande en tuan granridå mot närmaste skogsudde och hade knappa tio meter kvar till fast mark, då jag plötsligt stelnade till — och automatiskt gled tummen över säkringsknappen. Jag hörde det tydligt.

»Gack — gack». Tjäderhönan, som varnade.

Nu, en gång till . . . »Gack — gack.»

Vad var att göra? De kunde lätta när som helst och skulle då troligen ta kurs in i tätaste skogen alltså utan möjlighet till skott för mig. Ett trettiotal meter längre in bland träden låg en liten glänta, det visste jag. Det fanns blott en lösning. — Jag samlade mig, tog sats — och rusade allt vad jag förmådde in till den öppna platsen.

Det blev ett brak och dunder, som är svårt att beskriva. Runt omkring mig, från varenda buske, ja, som jag tyckte, överallt, flögo tjäder upp. Först kom gammelhönan, hon höll rätt på mig och svepte förbi någon meter över mitt huvud, sen bullrade hela kullen iväg den ena fågeln hit, den andra dit.

En svartgrå ungtupp försökte stiga nästan spikrakt i vädret och denne saluterade jag med högerpipan, det var allt jag hann med i den allmänna förvirringen. Fågeln föll men började strax löpa undan i en smal och sparsamt solbelyst glesning — och jag störtade efter. En minut, kanske två, fortgick den vilda jakten, så lyckades jag hejda den flyende med vänsterpipan — då gick gammeltuppen upp — ett par meter ifrån mig — väldig — som ett bombplan, tyckte jag i min upphetsning. Jo, jo han var ju för förnäm att vistas med de andra. — Ett svårt ögonblick, ett minne, som etsat sig fast. Där seglar han förbi — i härligt håll — medan jag i förtvivlan sliter de tomma patronhylsorna ur piporna.

Dock — någon sekunds verk — vad förnimmer man om tid i sådan sinnesstämning — och en ny patron låg i högerpipan. Det blev en dundrande avskedshälsning, just som den gamle dök in mellan två yviga tätgranar.

Jag laddade om, men jakten var slut för den dagen, det kände jag på mig. Sådana skottillfällen bjödos inte för ofta.

Jag tog upp de skjutna fåglarna och gick från halvdunklet ut i det bländande solljuset. De vägde så härligt tungt i handen. Den unge fick snart gå till marken igen, men se, bara se på den gamle. Vilken underbar färgsammansättning. Den askgrå till svarta, blåskimrande fjäderskruden, de bruna skuldrorna med sina vita fläckar, den grönglänsande halsen och de röda färgstänken vid ögonen. En betagande skönhetssyn.

Med bytet dinglande i slingorna utanpå jaktväskan, anträdde jag återfärden. Alltemellanåt nådde bullret av tunga uppflog mina öron. Kullen samlades på nytt.

Åter skulle jaktdag gry.

Att spara – rationellt spara – *det är som att träna, att sträva målmedvetet efter en strängare linje och därigenom till slut bli något, ha något, betyda något*

GEFLE STADS SPARBANK

1824 $\frac{9}{6}$ 1949

126-årig verksamhet för stad och bygd

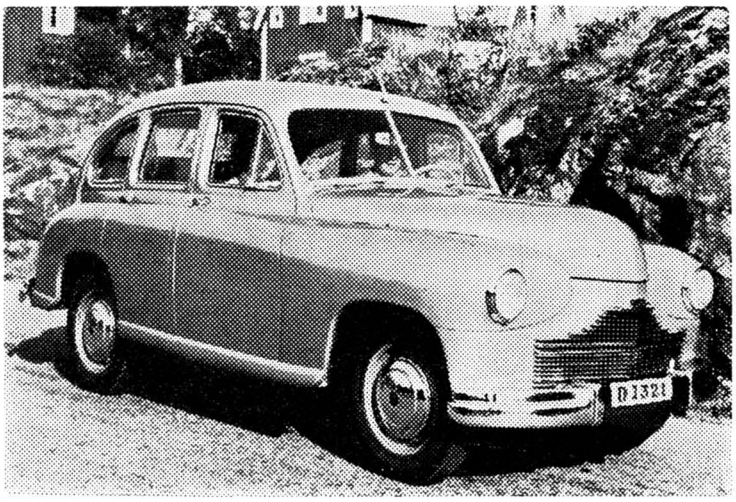
Gör hemmet trivsammare med

DURO

DURO-tapeterna är en god exponent för hemortens industrier. Begär därför DURO nästa gång och du får en vacker hållbar tapet från din egen hembygd

H. M. KONUNGENS HOVLEVERANTÖR

A-B
DUROTAPET
HAGASTRÖM

VANGUARD
och SKODA
personbilar

GOODYEAR
bildäck • traktordäck
hästvagnsdäck

Bilverkstad *Gummiverkstad*

TOLLERZ
BIL & TRAKTOR
Gävle

MACKMYRA
SULFIT
A-B
•
Uppköper: Sulfitmassaved
Försäljer: Sågade och hyvlade trävaror samt listvirke

MÄRKET

E.M.
INREG. VARUMÄRKE.

för sportartiklar

Om det är något fel på Eder budget

rådgör med

GEFLEBORGS LÄNS SPARBANK

— Norrlands största sparbank —

GUSTAFSBRO
Lagrat

Klass I

Rekommenderas!

AB Gefle Förenade Bryggerier

Ordertelefon: 292 60

GEFLE GLASMÄSTERI
AKTIEBOLAG
Telefon 230 82–227 81

Allt i GLAS
Allt i RAMAR

OSCAR ÅHMAN
Civil- & Uniformsskrädderi
Drottninggatan 28 - Gävle

Stor sortering av engelska och svenska tyger
Ej blandade *Äkta uniformstyger*

Södra Norrlands
Trädgårdscentral
Förening u. p. a. SKÅNELAGRET
Drottninggatan 45 - Gävle

Frukt- och Trädgårdsalster
i parti

Färghandeln med den stora sorteringen i

Grundad 1894
Medlem av Sveriges Färghandlares Riksförbund

ARTISTMATERIAL - FÄRGER
KEMIKALIER - PARFYMER
SJUKVÅRDSARTIKLAR

Erik Lindberg Färghandel AB
Centralpalatset, Gävle
Tel linjeväljare: 225 25 - 215 25 - 231 25 - 256 25

Bocken 1950
Dokumentet är skannat med upplösningen 300 pixlar/tum (120 pixlar/cm) och är direkt överfört till filformatet PDF (ver 6.0 eller senare). Arbetet har utförts av **Ulf Holmberg 2008-04-23**.